

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 100 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Alle rechterlijke uitspraken, artikels en andere bijdragen, alsook boeken ter bespreking te zenden aan den secretaris-hoofdopsteller

Mr RENÉ VICTOR

Italiëlei, 99, Antwerpen

Opgaaf betreffende intekening en adreswijziging, aanvraag van losse nummers en alle mededeelingen betreffende het beheer te zenden aan den secretaris-schatbewaarder

Mr JOHN STOCKMANS

Lange Leemstraat, 99, Antwerpen

DE GEDACHTE DER VERDRAAG- ZAAMHEID IN SPINOZA'S LEER.

door Jhr. Dr. J.J. von Schmid

Privaatdocent aan de Rijksuniversiteit te Leiden

Rede gehouden voor de afdeling Nederland van de Societas Spinozana te 's Gravenhage in het Spinozahuis op de Paviljoensgracht op den 302-den verjaardag van den wijsgeer, 24 November 1935, 's avonds 8 uur.

De Gedachte der verdraagzaamheid maakt van Spinoza's leer een zeer belangrijk onderdeel uit. Zij vormt de apotheose van zijn Godsdienstig-Staatskundig Vertoog en is wellicht het eenige bestanddeel van zijn overigens voor velen weinig toegankelijke leer dat tot zijn populariteit als wijsgeer heeft geleid. Want juist doordat Spinoza de verdraagzaamheid heeft voorgestaan, wordt hij gerekend onder die groote denkers, die symbool zijn van den geestelijken vooruitgang, omdat zij den weg hebben gewezen naar maatschappelijke vrijheid in zake den godsdienst, den staat en het denken. Men wijst er dan op hoe heilzaam dit geweest is en hoe zijn denken hier was als een licht dat voorgegaan is in de duisternis met het doel deze te verbreken.

Daarom is dan ook een beschouwen en doordenken van Spinoza's gedachte der verdraagzaamheid een arbeid die zich bijzonder leent om te geschieden op den verjaardag van den wijsgeer in het midden van hen, die als Spinozisten zich meer dan tot het denken van anderen, tot dat van Spinoza aange trokken gevoelen. En zoo verheugt het mij zeer dat mij de zoo eervolle en aangename uitnodiging van de zijde van het Bestuur van de afdeling Nederland van de Societas Spinozana gewerd om op dezen dag dit onderdeel van de leer van Spinoza voor U uiteen

te zetten, die ik daarom gemeend heb gaarne te moeten aanvaarden.

Aan deze voor het behandelen van dit thema zoo bijzonder gunstige omstandigheden kan nog een voorwaarde worden toegevoegd, die echter uitsluitend voor het in behandeling nemen van het onderwerp, maar niet voor dit onderwerp zelf, gunstig zal kunnen worden genoemd.

Ik bedoel de actualiteit van het probleem der verdraagzaamheid, nu dit hoge zedelijke beginsel in die staatsorganisaties, die zich als de nieuwe vormen van den tegenwoordigen tijd voordoen, radicaal ontkend wordt, in flagranten strijd met en tegen die geestesrichting en ontwikkeling, die uit de vorige eeuw tot ons is gekomen als de toonaangevende. Want de huidige dictatoren, onverschillig of deze marxistisch, fascistisch of nationaal-socialistisch zijn, miskennen krachtiger dan ooit de gedachte van de tolerantie en willen in den totalen staat slechts één geest, de hunne, in het leven roepen en houden, om al het andere te verdringen en stelselmatig uit te roeien.

Bepalen wij ons echter tot de gedachte der verdraagzaamheid in Spinoza's leer, dan zullen wij deze moeten beschouwen als door zijn schepper in en door den geest des tijds gezien en beleefd. Want

groot is de geestesspanning, die de geestelijke conflicten van zijn tijd in het denken van den wijsgeer hebben doen ontstaan en waaruit zijn wijsgeerig stelsel geboren werd. Hiermede is reeds een bepaalde weg aangeduid om te komen tot het vaststellen van de plaats, die de gedachte der verdraagzaamheid in het wijsgeerig stelsel van Spinoza inneemt, waarmede dan tegelijker tijd een anderen weg wordt afgesneden. Ik bedoel dit, dat men de gedachte der verdraagzaamheid in de leer van Spinoza niet louter zal kunnen benaderen en verklaren uit de methode van zijn denken, maar dat de werking van den tijdgeest op het denken van den wijsgeer van evenzoovele beteekenis zal moeten blijken te zijn.

Dit laat zich in enkele volzinnen reeds duidelijk maken. De gedachte der verdraagzaamheid houdt in dat men denkbeelden bij anderen verdraagt die afwijken van hetgeen men omtrent deze zaak zelf huldigt. De methode van denken van Spinoza, het abstract-logisch afleiden van gedachten om te komen tot absoluut geldende waarheden, het more geometrico construeeren van gedachten, sluit het verdragen van iets dat hier van afwijkt, wijsgeerig immers volkomen uit. Want dit zou tot een miskennen van eigen denken, of hoogstens tot een betrekkelijk maken van dit denken moeten leiden, waardoor het met eigen doel en opzet in strijd zou zijn gekomen. Men heeft Spinoza onder velerlei soort van denkers gerangschikt, onder de rationalisten, de metaphysici, de naturalisten en de mystici, maar voor een scepticus heeft nog niemand hem gehouden.

De gedachte der verdraagzaamheid moet dus in een wijsgeerig stelsel, dat niet van sceptischen aard is, een plaats innemen die niet in betrekking staat tot de logische structuur van dit denken.

Het zelfde geldt ten aanzien van het theologische denken. Immers even ongerijmd als het zou zijn dat men in het more geometrico een 2 maal 2 is 5 zou verdragen naast de waarheid van een 2 maal 2 is 4, even onmogelijk zou het zijn dat in een theologisch stelsel datgene erkenning vindt, dat afwijkt van de eigen waarheid. Want in beide gevallen gaat het om het vinden en vaststellen van het absolute, het totale. De totale, d.w.z. uitsluitende wijsgeer of theoloog zal daarom als geheel bevangen met zijn geest in een methode en stof, die hij van absolute geldigheid acht, aan de gedachte van de verdraagzaamheid geen plaats kunnen toekennen in zijn wijsgeerig of theologisch stelsel. Waarheid en onwaarheid zijn niet op één lijn te stellen. Ieder streven naar totaliteit op zuiver geestelijk gebied moet de onverdraagzaamheid in zijn wapen voeren.

Anders wordt het wanneer de denkende geest zich niet tot eigen innerlijk, het abstracte bepaalt,

maar zoodra hij het voor het sociale leven algemeen geldende wil opsporen. De gedachte der verdraagzaamheid heeft slechts hier wijsgeerigen zin; slechts in de sociale wijsbegeerte is het wellicht mogelijk haar een plaats aan te wijzen.

Wanneer men heeft ingezien dat de gedachte der verdraagzaamheid slechts zin kan hebben als politisch principe, zal men, bij het vaststellen van de plaats van die gedachte in het stelsel van Spinoza, zich dus niet tot het methodische van dit stelsel alleen kunnen en mogen bepalen, omdat het denken van den wijsgeer in dit opzicht bepaald moet zijn geweest door tijd en plaats waarin en waarop hij heeft geleefd. Hetgeen geenszins inhoudt dat de sociale gedachten van Spinoza niet een waarde zouden kunnen bezitten die boven dien tijd uitgaat, al bestaat er een zekeren samenhang tusschen die gedachten en den tijd waarin zij zijn ontstaan.

Trouwens zulk een samenhang tusschen het sociale leven en het wijsgeerig systeem, ook ten aanzien van het algemeene wijsgeerige denken en niet slechts ten aanzien van het sociale, laat zich steeds vaststellen en dit kan voor het begripen van groote heuristische waarde blijken te zijn.

Immers ieder wijsgeer, hoe afgetrokken hij ook leeft, maakt deel uit van het leven van zijn tijd en is in geestelijken samenhang met dit leven opgegroeid. Steeds is hij door het kennis nemen van de werken van anderen, of hun persoonlijke invloed geworden tot hetgeen hij is. Bij Spinoza is het niet anders, ook al geldt hij bij uitstek voor een van de samenleving afgekeerd mensch.

Om nu de plaats aan te wijzen, die de gedachte der verdraagzaamheid in het stelsel van Spinoza inneemt, moeten wij eerst zijn denken in het algemeen onder het algemeen gezichtspunt bezien van den tijdgeest waaruit het voortkwam.

De zeventiende eeuw is in geestelijk opzicht, evenals de zestiende, een tijd vol geestelijke spanning. Was de vorige eeuw een tijd waarin die spanning bestond onder de aanhangers van het theologische christelijke wereldbeeld door het streven naar hervormingen, nu zijn het twee wereldbeschouwingen, die met elkaar om de hegemonie strijden, het oude theologisch wereldbeeld en het moderne wereldbeeld van de Renaissance; een natuurkundig wereldbeeld (1). Eenerzijds dus een wereldbeschouwing waarbij de Schepper door openbaring de waarheid heeft kenbaar gemaakt aan hem die gelooft, anderzijds een wereldbeeld waarbij door denken de waarheid kan worden nagespoord en gevonden. De grootere kracht op het denken die het nieuwe wereldbeeld uitoefent, is gelegen in de omstandigheid dat het in staat blijkt eigen juistheid redelijk te staven, zoodat het niet bij een gelooven behoeft te blijven.

Het natuurbeeld van de Oudheid beschouwde de aarde als een begrensde plat vlak en den hemel als een begrensde koepelgewelf daarboven, waarop de sterren bevestigd waren. Het nieuwe beeld van de Renaissance beschouwt de aarde als een bol die in de oneindige wereldruimte zweeft en die om de zon draait. Aldus Copernicus in zijn in 1543, het jaar van zijn dood, uitgegeven werk: « *De revolutionibus orbium coelestium* ». Het was uitgegaan van de gedachte dat de natuur steeds uitgaat van den eenvoudigsten weg en was in staat de beweging van de planeten ten dien aanzien beter te verklaren. Maar deze voorstellingswijze was niet in overeenstemming met de theologische voorstelling, waarbij de aarde het middelpunt van het heelal was. Ook Luther was er fel tegen. Giordano Bruno heeft er echter den vuurdood voor over gehad. Hij had er een godsdienstphilosophie op gebaseerd, die tot een pantheïsme voerde, waarbij God niet buiten de natuur, maar in de natuur zelf zetelde. Maar nu kwamen Kepler en Galilei dit wereldbeeld staven met hun natuurwetenschap op wiskundigen grondslag. Door experimenteren komt men tot nieuwe natuurverschijnselen en uit verschillende waarnemingen komt men tot algemeene waarheden, een methode waarbij inductie en deductie tezamen gaan. Bovendien komt men tot de ontdekking dat het mathematische denken toegepast op natuurverschijnselen tot gevolgtrekkingen leidt die, wanneer zij daarna aan de natuur getoetst worden, inderdaad zich als juist bewijzen. Zoo komen theologie en natuurwetenschap op gespannen voet met elkaar te staan en deze spanning ontstaat ook tusschen theologie en wijsbegeerte, wanneer in de 17e eeuw de abstracte logische denkwijze van de wiskunde, die als zoodanig geheel los staat van het theologische denken, maar eng verbonden is met het moderne natuurkundige wereldbeeld, door Descartes in 1619 als de nieuwe methode voor het wijsgeerig denken wordt aangewezen. Daarmede is de tijd rijp geworden voor nieuwe wijsgeerige systemen waarvan dat van Spinoza er één is geworden.

Zoo is dan eerst in de 16e eeuw door het streven naar kerkhervorming, een groote verdeeldheid onder christelijke geloovigen ontstaan die de hartstochten fel heeft doen oplaaien. Daarbij voegt zich dan nu, tegen beiden, de nieuwe geestelijke macht van het moderne wereldbeeld. De wijsbegeerte van Spinoza is het product van deze spanningen, want in de persoon van dezen wijsgeer lagen zij door zijn persoonlijke levenservaringen tezamen gebracht.

Spinoza groeide op te midden der Marannen die met al hun geestkracht streden voor het handhaven en verder heroveren van hun theologische wereld- en levensbeschouwing. Het gelukte hem niet aan dit doel met hen te blijven medewerken. Hij gaf zich

gewonnen voor het nieuwe en stelde het denken van Descartes er aanvankelijk voor in de plaats. Maar het oude bleef in hem nawerken en zoo zien wij in hem een wijsbegeerte ontstaan met een wereldbeschouwing waarin het theologische, sterk van vorm veranderd, een plaats verkrijgt in een denken, dat een redelijken opzet heeft overeenkomstig het moderne denken. Nu het moderne wereldbeeld hemel en aarde niet meer voorstelt als beperkt, nu het heelal een oneindige ruimte blijkt te zijn, waarin de hemellichamen zweven, volgt Spinoza Giordano Bruno in zooverre na, dat natuur en God door hem vereenzelvigd worden (*deus sive natura*). Het betreft hier echter een Godsbegrip dat ook een oneindig aantal attributen bezit, waarvan de mensch er echter slechts twee met zijn rede kan bevatten, de denking en de uitgebreidheid. Aldus wordt door Spinoza de Godsvoorstelling verbonden met de nieuwe wereldopvatting. De rede, waarop deze voorstelling uitsluitend gebaseerd is, heeft als menschelijke rede zijn grenzen en kan niet tot volledige kennis komen omtrent de volle waarheid. (2)

In de natuurwetten, die wij met de rede kunnen leeren kennen, heeft men tegelijkertijd Gods wil te zien, die uit de volkomenheid en noodzakelijkheid van de goddelijke natuur voortvloeit. Hier miskent Spinoza de mogelijkheid van ieder autoritair ingrijpen en daarmede de mogelijkheid van afwijken van de natuurwetten, het plaatsgrijpen van wonderen. (3) Niets kan er in de natuur plaatsvinden, dat met de algemeene wetten in strijd is, of dat er niet uit voortvloeit. Die wetten strekken zich uit tot in het oneindige en worden in zekeren zin onder het gezichtspunt der eeuwigheid (*sub specie aeternitatis*) door ons verstaan, zoodat deze vaste en onveranderlijke ordening ook in zekeren zin de oneindigheid, de eeuwigheid en de onveranderlijkheid van God bewijst. (4)

De nieuwe wereldbeschouwing met zijn nieuw godsbegrip, waarin de rede in de plaats getreden is van de autoriteit van de goddelijke openbaring eischt daardoor, dat die openbaring, d. w. z. de Heilige Schrift, aan de rede getoetst zal worden. In het Godsdienstig-Staatkundig Vertoog bespreekt Spinoza dit vraagstuk, en werd hij de schepper van de moderne wetenschappelijke bijbelkritiek. Hier verder op in te gaan ligt echter buiten het onderwerp van dezen avond. Slechts dit. Op dit in zijn tijd hoogst gevaarlijke terrein, was Spinoza de meening toegedaan, dat de rede de openbaring nergens kon aantasten, omdat het er niet mede in overeenstemming was. (5) De bijbel leert niets wijsgeerigs, alleen vroomheid. (6)

Dat uit deze nieuwe wereldbeschouwing ook een geheel nieuwe beschouwing omtrent het leven van den mensch zal moeten voortkomen, laat zich ter-

stond vermoeden. Voordat wij echter tot de behandeling van de levensbeschouwing overgaan, eerst nog een wijsgeerige bezinning over het karakter van de moderne wereldbeschouwing.

Hier laat zich namelijk gemakkelijk een groote vergissing maken omtrent het wijsgeerig wezen van die natuurkundige wereldopvatting. Men stelt het zich dan zoo voor dat het oude wereldbeeld berustte op de openbaring en het nieuwe op de zintuigelijke ervaring. Maar dit is juist met betrekking tot het natuurbeeld geheel verkeerd. Blijft men in die verkeerde voorstelling verkeren, dan zal men onmogelijk kunnen begrijpen, hoe de levensbeschouwing, die ik zoo aanstonds zal uiteenzetten, verband houdt met het moderne wereldbeeld.

Het wereldbeeld van de Oudheid, dat van Ptolemaeus, waarmee de christelijke wereldbeschouwing in overeenstemming was, waarin de aarde als plat werd opgevat, de zon om de aarde draaide en de hemel een koepelgewelf met sferen was, dat berustte juist op de ervaring van de zintuigen enkel en alleen. Maar het wereldbeeld van Copernicus met zijn oneindigheid, zijn bolvormige aarde, die om de zon heenwentelde, berustte niet op onmiddellijke zintuigelijke ervaringen, maar in diepste wezen op abstract redelijk denken, dat eerst daarna zich zelf feitelijk bewees. Het was mathematisch en ging juist, tegen de zintuigelijke ervaringen in, waarheden bewijzen die uit den geest van den abstract denkenden mensch more geometrico geboren werden.

Zoo is het dus met de wetten die in de natuur geacht worden te gelden. Ook al wordt de eisch gesteld, dat zij de feitelijke veranderingen zullen beheerschen, die in het heelal plaats vinden, willen zij geacht worden juist te zijn, zij blijven niet te min wijsgeerig beschouwd denkproducten van denkende individuele geesten. Dit maakt de verhouding van mensch en wereld geheel anders vergeleken bij vroeger.

Toen was de mensch in eigen oogen onderworpen aan de algemeene autoriteit van de geopenbaarde goddelijke waarheid, zoodat hij zich zelf slechts kon beschouwen als deel van een geheel, een universalistische transcendentie beschouwingswijze. Nu beschouwt hij zich wederom onderworpen aan een geheel, de wetten van het heelal, maar deze worden hem niet van buiten af opgelegd of gegeven, maar door hem in eigen geest verworven in den vorm van nieuwe kennis, zoodat het moderne denken individualistisch immanent is in diepste wezen.

Aldus naderen wij de vraag naar de levensbeschouwing van het nieuwe wereldbeeld. Hoe komt de mensch nu in de kosmos te staan?

De vraag lijkt op het eerste gezicht heel eenvoudig. Wanneer de wereld bestaat uit een wetmatig

geheel van dien aard dat zelfs God niet in staat is om in deze door hem geschapen orde in te grijpen, dan moet ook de mensch noodzakelijk niets anders zijn dan iets dat volkomen door de natuurwetten beheerscht wordt. Geheel nieuw was die gedachte niet. Reeds de Stoicijnen in de Oudheid hadden een dergelijke wereldbeschouwing als die der Renaissance gekend. Zij moet echter leiden tot een levensbeschouwing waarbij van menselijke vrijheid tegenover de natuur geen sprake kan zijn. Een volkomen determinisme kan slechts bestaan en dit wil en kan men moeilijk aanvaarden. Het is te zeer met de redelijke ervaring in strijd. De Stoicijn Chrisippus leerde dan ook dat er naast de causas principales, de hoofdoorzaken, causae adjuvantes, bijdragende oorzaken, bestonden, (7) die door het fatum wel tot den mensch werden gebracht, maar die hij al of niet kon volgen. Spinoza zag zich, door het aanhangen van een soortgelijke wereldbeschouwing als die der Stoicijnen, voor het zelfde probleem gesteld. Hij behandelde het in den aanvang van het vierde hoofdstuk van het Godsdiensstig-Staatkundig Vertoog. (8)

Het wetmatig handelen van den mensch, d.w.z. het op een bepaalde wijze handelen, kan op een in de natuur gelegen noodzakelijkheid berusten, maar ook afhankelijk zijn van zijn goedvinden. Zoo is het den mensch mogelijk zich aan een bepaalde levenswijze te binden. Dit sluit volgens Spinoza de werking van de natuurwetten volstrekt niet uit, omdat de mensch als deel van de natuur ook een deel van haar macht bezit. (9) Aan den geest kent Spinoza dus natuurmacht toe, die zich kan richten tegen andere machten van de natuur zonder dat daarmee de oorzakelijkheid bepaaldheid van het wetmatig geheel verbroken wordt. Aldus wordt het mogelijk de menselijke samenleving, de beschaving met zijn godsdiensten, recht en zeden in het nieuwe wereldbeeld een plaats aan te wijzen.

Tusschen de natuur en den mensch staat de maatschappij met zijn geestelijke machten, godsdienst, recht en zeden, die zich wanneer de mensch deze niet in zijn persoonlijkheid heeft opgenomen, tegen hem kunnen richten en hem eischen stellen, waaraan hij heeft te voldoen. In het oude wereldbeeld met zijn openbaring waren zij tegenover de maatschappij gesteld als bestanddeelen van die openbaring, of waren zij op eenigerlei wijze daaraan later verbonden, waardoor zij niet problematisch werden. In het moderne wereldbeeld zal men alsvoorts tot een levensbeschouwing te komen, moeten uitgemaakt hebben, hoe die geestesbeschaving zich verhoudt tot de natuur. Spinoza vat al die geestelijke waarden, zooals zij tegenover de natuur staan, samen in het begrip «staat».

Plaats voor een staat is er dus, maar hoe verhoudt

deze zich verder tot de natuur? Twee dingen laten zich reeds vaststellen. De staat, opgevat in dien ruimen zin van de geheele geestesbeschaving, berust op de natuur. Bovendien is hij deels natuur en onderhevig aan haar wetten, deels in zijn wetmatigheid toch als redelijke geest tegen de wetmatigheid van andere natuurmachten.

Denkt men zich nu eerst dien geheelen Staat weg met al zijn voorschriften, dan verkeert men in den natuurtoestand, waarin alleen de natuurwetten en dus geen enkel menscheijk voorschrift, gelden. Dan leeft de mensch uitsluitend onder de heerschappij van de natuur. De rede speelt nog geen rol, de begeerte naar macht is alles. (10) Tusschen recht en macht bestaat er geen onderscheid en al waartoe men in staat is, daartoe heeft men ook het recht. Een verbod is dus zinneloos, want het zou slechts betrekking kunnen hebben op hetgeen iets waartoe men van nature toch niet in staat is. (11) Dat de vischen in het water zwemmen en dat de grootere de kleinere opeten is zoo beschouwd natuurrecht.

Met dezen natuurtoestand mogen visschen zich in een toestand van bevredigend evenwicht bevinden, de mensch oordeelt zoo niet. Het verschil tusschen mensch en dier bestaat hierin, dat de mensch een redelijk wezen is. Met de dieren heeft hij de affecten gemeen en deze gevoelens verbinden hem dan ook met het rijk van de natuur. Wel kent de natuurtoestand, evenmin als de natuur zelve, niet de onderscheiding van goed en kwaad en kunnen deze maatstaven ook niet op dezen toestand worden aangelegd, maar bevredigen kan zulk een toestand den mensch onmogelijk, omdat zijn redelijk vermogen zich hier niet kan uitleven.

Terloops zij opgemerkt, dat deze natuurtoestand in de leer van Spinoza niet wijst op een toestand die voorheen in de prae-historie zou hebben bestaan, maar bestaat uit een louter abstracte denkvoorstelling, die moet leiden tot een redelijke verklaring, binnen de gedachtenwereld van het moderne wereldbeeld, van het feit dat de mensch in een Staat leeft.

Behalve de omstandigheid, dat het redelijk denken zich in den natuurtoestand niet voldoende kan doen gelden, bestaat er nog een veel grooter bezwaar. De affecten, de hartstochten, vereenigen de menschen niet, maar verdeelen hen onderling. (12) Wanneer ieder tot alles het recht heeft, waartoe hij de macht heeft, is wel ieder afhankelijk van hetgeen een ander kan doen, maar bezit hij bovendien daaromtrent niet de minste zekerheid. In zulk een toestand moet men noodzakelijker wijze vreesachtig worden ten opzichte van elkaar. Wanneer de hartstochten de menschen verdeelen, ontbreekt het gevoel van veiligheid, zekerheid en rust.

Dit ontstaat eerst in den Staat, die juist hierin

van den natuurtoestand verschilt, dat hij gebaseerd is op de rede en daardoor de overwinning beteekent van de menscheijke rede op de menscheijke hartstochten. In de menscheijke samenleving, den Staat, kan de rede een orde scheppen in den geest van die der wereldorde.

Hieruit volgt van zelf, dat « natuurtoestand » en « Staat » geen scherpe tegenstelling kunnen vormen in het denken van Spinoza. Want in den Staat heeft de mensch zijn hartstochten behouden en deze doen er zich gelden gelijk voorheen in den natuurtoestand. Men moet dan ook niet denken, dat in den Staat de mensch zich uitsluitend door de rede laat leiden. Ook daar blijft hij overwegend in denken en handelen door zijn hartstochten beheerscht. Deze affecten binden hem aan de natuur en vormen het gedeelte van zijn wezen dat onvrij is. De hartstochten binden den mensch, maar de rede maakt hem vrij. De Staat is redelijke vrijheid staande in het rijk der natuur. In den Staat ordent de mensch in vrijheid, redelijk, geheel naar eigen inzicht. Men moet het zich dan ook zoo voorstellen, dat de Staat uit den natuurtoestand is ontstaan, doordat tusschen de onderdanen een redelijke overeenkomst is tot stand gekomen; een maatschappelijk verdrag, met het doel veilig en gemakkelijk te leven. (13) Want in den Staat zullen door redelijk geconstrueerde wetten de hartstochten der burgers, die in den natuurtoestand zich onbeperkt konden uitleven en tegelijk daartoe het recht bezaten, gebonden worden. Zoo maakt in den Staat het natuurrecht plaats voor een burgerlijk recht. Deze regels vormen het recht in eigenlijken zin, zegt Spinoza. (14)

Het hoogste doel van den Staat is dan ook niet om te heerschen, of de menschen door vrees te binden, of hen aan een vreemd gezag te onderwerpen, maar juist om den enkeling van den vrees te bevrijden, opdat hij zoo veilig mogelijk zal kunnen leven en zijn natuurlijk recht zal handhaven zonder zich zelf en anderen schade toe te brengen. Niet het doel van den Staat is het om de menschen van redelijke wezens te maken tot dieren en automaten. Want de Staat moet het juist mogelijk maken dat hun geest en lichaam op onschadelijke wijze hun krachten ontplooien kunnen, dat zij hun redelijk verborgen listen elkaar bestrijden, of elkaar mogen vrij kunnen gebruiken en niet toorn, haat en verborgen listen elkaar bestrijden, of elkaar vijandig gezind zijn. Het doel van den Staat is in waarheid daarom de vrijheid. (15)

De macht en de wil van de gemeenschap, de Staat, bepalen voortaan hetgeen voorheen de begeerten van een ieder verzorgde. Maar vereeniging was redelijk noodzakelijk, daar de menschen zonder wederkeeringe-hulp hoogst ellendig leven. (16) Slechts in den Staat is eensgezindheid en daardoor vrede mogelijk.

Vrijheid is geen bandeloosheid door de hartstochten, maar onderwerping aan de rede. (17)

Eerst in den Staat kan men dus ten aanzien van het burgerlijk recht spreken van recht en onrecht, zedelijk handelen wordt eerst hier mogelijk. Ten aanzien van het natuurrecht kunnen deze tegenstellingen niet gemaakt worden. Van nature bestaan zij ook niet; zij zijn slechts een gevolg van de onvolmaaktheid van het redelijk inzicht van den mensch ten opzichte van de natuur. (18)

Hoe nu in de wijsbegeerte van Spinoza de verhouding van den burger en den Staat is, heb ik elders uiteengezet en is te vinden in den door de afdeling Nederland van de « Kantgesellschaft » uitgegeven bundel redevoeringen over Spinoza uit den herdenkingstijd van 1932. (19) Slechts dit hierover, Spinoza vindt het redelijk dat de burger de overheid zooveel mogelijk respecteert, zonder zijn eigen opvattingen te doen gelden en de overheid dus bij het vaststellen van het burgerlijk recht niet te dwarsboomen. (20) Dit wijken van de rede van den burger voor die van de overheid lijkt onredelijk, maar is juist redelijk, omdat anders het hoogste doel van den Staat, de vrede, gevaar loopt, waardoor de natuurtoestand dreigt terug te keeren, die voor den burger een veel grooter gevaar en verlies medebrengt dan het zich onderwerpen aan een als onredelijk gevoeld overheidsbevel.

Komen wij nu tot de levensbeschouwing van de leer van Spinoza, dan zien wij dat de wijsgeer in den mensch affecten en rede onderscheidt. De Stoïcijnen wilden nu dat de mensch zijn hartstochten zou dooden, opdat hij slechts daarna harmonisch in de wereldorde zou komen te staan. Spinoza eischt niet zoo veel. Hij wil de hartstochten door de rede laten leiden en heeft dit als doel gesteld in zijn geschrift « over de Loutering van het denken », toen hij in de inleiding daarvan het doel van de wijsbegeerte uiteenzette. (21) Waar de hartstochten verdeelen, kan slechts de rede eenheid brengen. Men kan echter een deel van de natuur, de menschelijke hartstochten, niet doen verdwijnen, maar moet hen daarom redelijk leiden, zonder de natuur geweld aan te doen.

In dit laatste ligt een enorme consequentie opgesloten van het abstracte denken ten aanzien van de natuurlijke werkelijkheid. De mensch moet ten aanzien van de in hem zetelende onredelijkheid, zijn hartstochten, met zijn redelijken geest eerlijk staan, hen in hun onredelijkheid erkennen in hun bestaan, al zal hij niet in hen mogen berusten. (22) Hij moet allereerst aan zich zelf werken. Ik behoef u niet te vertellen dat Spinoza hier persoonlijk heel zijn leven naar gehandeld heeft en dat hij, zonder een transcendente theologische leer met haar voorschriften van zedelijk handelen aan te hangen, toch een

hoogst deugdzaam leven geleid heeft. Dat hij de hartstochten met de rede steeds heeft weten te leiden, behalve toen hij den dood van Johann de Witt vernam en hij naar de plaats van het onheil wilde snellen.

Zoo leidt dus de wijsbegeerte van Spinoza als levensphilosophie tot een houding van verdraagzaamheid tegenover zich zelf en van mensch tegenover mensch als redelijk juiste wijze van maatschappelijk samenleven, onder de gelijktijdige verplichting de rede te doen gelden en te eerbiedigen. Vrijheid van denken is daarvan een noodzakelijk uitvloeisel en zoodra dit zich uit, moet een beroep gedaan worden op den Staat om dit toe te laten en te eerbiedigen. Dan is het de vraag of ook het staatsdoel, dat voor allen als het hoogste moet gelden, dit kan toelaten.

Ten tijde van Spinoza, toen de eenheid van wereldbeschouwing van het middeleeuwsche theologische wereldbeeld nog betrekkelijk kort geleden had plaats gemaakt voor meerdere wereldbeschouwingen naast elkaar, betrof de gedachtenvrijheid en de verdraagzaamheid, die zij noodzakelijk moet medebrengen, nog overwegend het godsdienstig denken. Voordat wij er dus toe zullen overgaan om de vraag te behandelen, hoe of in de wijsbegeerte van Spinoza de redelijke Staat zich zal hebben te gedragen ten opzichte van hetgeen onredelijk wordt geacht, eerst nader over de verhouding van godsdienst en Staat.

In de oude wereldbeschouwing kwam aan den godsdienst een hoogere plaats toe dan aan den Staat. Niet alzo in de moderne. Want religie laat zich als geestelijke waarde slechts denken in den Staat. Een goddelijk recht kan dus niet in den natuurtoestand en dus buiten den Staat ontstaan. Het moet zoowel in de natuur, als in den tijd, later ontstaan dan de Staat. (23) Wat in den Staat ontstaat, vindt de Staat steeds boven zich gesteld, waarmee de positie van den godsdienst met betrekking tot den Staat reeds in zooverre is bepaald, dat de godsdienst ondergeschikt moet blijven aan de hooger beschouwde belangen van den Staat, de orde, de veiligheid en de rust.

Voor zoover de godsdienst innerlijke overtuiging is, kan er geen conflict met den Staat uitbreken. Hier zal nimmer een overheid iets vermogen. Wanneer echter de overheid iets beveelt tegen den godsdienst, moet men God gehoorzamen, maar men moet zich goed bedenken, dat de menschen in zake den godsdienst veel dwalen en dat daardoor het recht van den Staat afhankelijk kan worden van oordeel en affecten der menschen. Zoo zou men zich alles kunnen gaan veroorloven. (24) Vaak geeft men eigen gedachten uit voor Gods woord. (25) Misbruik tegenover het staatsgezag moet daarom worden vermeden en dit kan slechts wanneer de Staat hier be-

slit. Met beroep op den joodschen staat verklaart Spinoza, dat de wetgever van den Staat hier zal hebben te beslissen. (26) Een vrome daad wordt goddeloos, wanneer hij nadeel brengt voor den geheelen Staat en omgekeerd zal men een goddelooze daad voor een vroom werk moeten houden, wanneer hij geschiedt voor het behoud van den Staat. (27) Gestaafd door een voorbeeld uit de Romeinsche geschiedenis komt Spinoza tot de conclusie, dat het heil van het volk de hoogste wet is. Wat voor den Staat van nut is, kan slechts de overheid als zoodanig doen kennen. Op de vraag hoe het dan moet met de vroomheid, wanneer goddelooze heerschers heerschen, antwoordt Spinoza met de tegenvraag, dat ook geestelijke heerschers slechts hun eigen belangen kunnen najagen en daardoor de zaken van den godsdienst verderven. (28) Dat hierover zooveel gestreden wordt, vindt zijn oorzaak dat de christelijke godsdienst oorspronkelijk niet door koningen, maar door particulieren werd onderwezen, waardoor een kerkelijke hiërarchie naast de wereldlijke overheid is voortgekomen. Maar bij de Joden was de Kerk van den aanvang staatskerk. (29)

Spinoza heeft uitvoerig zijn opvatting over de verhouding van godsdienst, Kerk en Staat, uitvloeisel van zijn wereldbeschouwing, getoetst aan de historische ontwikkeling en inrichting van het joodsche godsrijk. (30) Hij komt tot de conclusie, dat het goddelijk recht ook daar als staatsrecht door verdrag onmiddellijk uit het natuurrecht is voortgekomen. (31) Hij acht echter een navolgen van deze wijze van het stichten van een Staat voor onnavolgbaar. Want dan moet Gods geest niet in steenen tafelen of met inkt, maar in de harten der menschen geschreven worden en zoo iets is slechts nuttig voor menschen, die zich van anderen hebben afgezonderd. (32) Ook ontbreekt het volgens Spinoza in de geschiedenis van het joodsche volk niet aan voorbeelden die aantoonen hoe verderfelijik het is als dienaren van den godsdienst het recht vaststellen. (33) Het recht in geestelijke zaken behoort bij den Staat terwille van den vrede. God heeft geen rijk onder de menschen, behalve door middel van degenen die de regeeringsmacht in handen hebben. (34) Slechts door middel van de regeering kan de godsdienst in den Staat rechtskracht verkrijgen. (35) Slechts door middel van deze kan een geopenbaarde leer recht worden en ook slechts de regeerders kunnen als uitleggers optreden. (36)

Het staatsbeeld van de leer van Spinoza beschouwt in den Staat als het hoogste recht voor den burger datgene, wat hem toekomt volgens het door de overheid vastgestelde burgerlijke recht. De verwezenlijking hiervan vereischt bij de overheid een gezindheid, die Spinoza de gerechtigheid noemt. (37) In den Staat moeten gerechte bestuur-

ders heerschen, die met den vasten wil behebt zijn ieder zijn recht te geven.

In den Staat, zooals Spinoza ons deze logisch abstract afleidt uit de beginselen van zijn wereldbeschouwing, hebben dus noch de uitingen op het gebied van den godsdienst, noch die omtrent gedachten in het algemeen volledige vrijheid. Kerk en gedachtenvrijheid mogen niet de hoogste belangen van den Staat, d.w.z. die belangen waarvoor de Staat als zoodanig bestaat, aantasten. Orde, veiligheid en rust mogen godsdienst, noch rede verstoren. De Kerk vindt daarom den Staat als macht boven zich en de gedachtenuitingen evenzeer. Die staatsmacht is uit redelijk inzicht ontsproten en wordt door de rede geleid. Maar die macht laat zich niet uitsluitend door het redelijke leiden; zij houdt rekening met de macht die van het onredelijke, d.w.z. van de affecten der burgers kan uitgaan en tracht een conflict, en daarmede tegenwerking tegen zijn maatregelen, te vermijden. Hier ziet de ware rede de grenzen van haar vermogen. Daarom geen aantasten, en dus eerbiediging, van de innerlijke vrijheid van denken en ook geen wetten ter beslechting van meeningsverschillen tusschen de burgers. (38) Daarom vrijheid van godsdienst, mits de openbare orde, de rust en de veiligheid er niet door worden verstoord. Daarom geen totalen Staat, maar een Staat die uit eigen goed begrepen eigen belang de burgers zooveel mogelijk vrijheid laat, omdat slechts zoo de Staat zijn hoogste belangen het best zal kunnen behartigen, belangen die indirect daardoor ook voor alle burgers van de grootste waarde zijn.

Daarom kan in een goeden Staat de gedachtenvrijheid, de vrijheid voor een ieder om te voelen wat hij wil, en te zeggen wat hij voelt, zonder gevaar worden toegestaan, terwijl het juist gevaarlijk voor den Staat wordt dit niet toe te staan. (39) Zonder zulk een vrijheid in den Staat is het niet mogelijk kunsten en wetenschappen te bevorderen. Beneemt men de menschen op dit gebied te veel van hun natuurlijke aanleg, dan moet de regeering des te gewelddadiger worden. (40)

Zoo is dan de gedachte der verdraagzaamheid in Spinoza's leer verre van een beginsel, dat in de wijsgeerige structuur van zijn denken geldigheid bezit krachtens eigen innerlijke zedelijke waarde voor den mensch, al miskent Spinoza dit geenszins. Zij is in de leer van Spinoza een politisch principe, waarbij het redelijk inzicht van den wijsgeer omtrent de natuurlijke geaardheid van den mensch, ter wille van het voor den mensch noodzakelijke gemeenschapsleven, een knieval doet voor zijn onredelijke hartstochten, opdat deze, nu hen geen geweld wordt aangedaan, de macht van de rede niet zullen gaan bestormen en overweldigen.

« Ethica » heeft Spinoza zijn hoofdwerk genoemd. Het bevat veel meer, zijn geheele wereldbeschouwing met het theologische, het politieke zijn er in vervat. Wel is het ethische er het groote probleem in een denken, dat in diepste wezen op God, maar vereenzelvigd met de natuur, berust.

Zoo wordt in Spinoza's leer het goede in verband gebracht met naturalisme, wanneer in het Staatskundig Tractaat gezegd wordt, dat de leer van Spinoza niemand met betrekking tot zijn handelingen moet leeren uit te lachen, te beklagen, te verafschuwen maar onbevangen als in de wiskunde zal hebben te begrijpen, (41) en krijgt het een fatalistischen trek door het verband met de natuur en zijn wetten, om daarna door een intellectualisme tot utilisme en eudaemonisme, dus tot het nuttige en gelukkige te komen. (42) Maar tot een waardeering van het goede ter wille van en uitsluitend om het goede, komt de ethiek van Spinoza nog niet. Zoo ook geen verdraagzaamheid louter en alleen ter wille van de verdraagzaamheid, alleen om haar ethische waarde.

Daarvoor moeten een eeuw later eerst een Rousseau en daarna een Kant komen, die het normatieve rijk van den geest radicaal zullen scheiden van het oorzakelijk bepaalde rijk van de natuur, al moet daarna terstond worden opgemerkt, dat dit rijk van de waardeeringen, staande tegenover dat van de wereld der natuur, formeel en zonder inhoud is gebleven tot op den huidigen dag, tenzij men de door Max Scheler aangewende poging om het een inhoud te geven heeft aanvaard. (43)

Zoo is dan tegenwoordig in de wereld van het wijsgeerig denken het wereldbeeld verscheurd in twee gedeelten, dat van het denken over het gebeuren eenerzijds en dat van het waardeeren anderzijds. Maar ten tijde van Spinoza was het dit nog niet.

Maar welk een geweldige harmonie tusschen natuurgebeuren en Godsvoorstelling, abstract en feitelijk denken, wereld- en levensbeschouwing in het denken van Spinoza, en tegelijk in het leven van den wijsgeer hier in dit huis op de zolderkamer aan de straatzijde, waar de rede inderdaad geweken was voor de hartstochten ter wille van de veiligheid en rust in den Staat, zetelende in den man die uit dit beginsel herhaaldelijk verboden moet hebben dat zijn in het Latijn verschenen Godsdienstig-Staatskundig Vertoog in de landstaal zou worden uitgegeven.

Welk een merkwaardige overeenkomst van zijn abstract logisch afgeleide gedachten omtrent de hoogste doeleinden van den Staat en de plaats die godsdienst en denken daarin zouden moeten innemen met de werkelijke verhoudingen in de Republiek der Vereenigde Nederlanden eenerzijds en de door de door de partij van Johan de Witt gevoerde politiek anderzijds. En voorzover dit in eigen tijd iets bij-

zonders was, van de Republiek, welke groote algemeen politieke waarde lag daarin voor de toekomst tot aan heden besloten.

Wat moet Spinoza zelf geloofd hebben in het zien sub specie aeternitatis, ook in politicis, onder het gezichtspunt der eeuwigheid, toen hij hetgeen hij met de rede geconstrueerd had, als natuurlijke werkelijkheid feitelijk in de Republiek verwezenlijkt zag, gelijk de mathematische berekeningen van Copernicus zich zelf in den loop der hemellichamen staafden. Wat heeft hij onze staatsinstellingen der Republiek geprezen! «Da uns», zoo zegt hij in de voorrede van zijn Godsdienstig-Staatskundig Vertoog, «nun das seltene Glück zu teil geworden ist, in einem Staate zu leben, in dem einem jeden die volle Freiheit zugestanden wird, zu urteilen und Gott nach seinem Sinne zu verehren, und in dem die Freiheit als das teuerste und köstlichste Gut gilt, so hielt ich es für kein undankbares und unnützes Unternehmen, zu zeigen dass diese Freiheit nicht nur ohne Schaden für die Frömmigkeit und den Frieden im Staate zugestanden werden könne, sondern dass sie nur zugleich mit dem Frieden im Staate und mit der Frömmigkeit selbst aufgehoben werden könne.» (44)

Ook psychologisch blijkt deze harmonie in het denken van Spinoza tegenwoordig veel groter te zijn dan men op het eerste gezicht zou denken. Want het doet vreemd aan dat in de leer van Spinoza de heftige emoties der hartstochten zoo eng verbonden zijn met een abstract mathematisch denken. Dit lijkt veel meer iets dat psychologisch daarmede geen enkel verband houdt. De kunstphilosoof Wilhelm Worringer heeft echter bewezen, (45) dat in tijden van te groote emoties de geesten van de kunstenaars, die natuurlijk als kunstenaars gevoeliger zijn dan niet-kunstenaars, ophouden deze emoties aan te voelen en als zoodanig weer te geven, dat zij zich dan terugtrekken in eigen geest om daar een kunst voort te brengen van geometrischen aard, die los van het levensvoel wil worden begrepen. Zoo moet o.a. de christelijke kunst van voor het jaar 1000 worden benaderd, alsook veel uit de hedendaagsche kunst. Zoo was ook Spinoza's denken, evenals zijn leven, een vlucht uit het sociale leven, dat door heftige emoties van godsdienststrijd beroerd werd, die in de kunst van de barock hun uitdrukking hebben gevonden. Dat niemand minder dan Carl Gebhardt in Spinoza's denken drie eigenschappen van de barock, het vormlooze, de substantialiteit en de potentialiteit heeft weten te ontdekken, sluit dit in het geheel niet uit, nu het verband hiermede niet ontkend wordt. (46)

Juist ten aanzien van de verdraagzaamheid en haar geschiedenis in de staten bewijst zich de stelling van Spinoza in de geschiedenis, dat slechts de koele

rede al-vereenigend over de emotioneele verdeeldheid in godsdienstzaken zal kunnen zegevieren en dat de Staat deze taak in het algemeen belang van vrede, zekerheid en rust moet worden toebedeeld, uitgaande van het feit, dat zich meerdere godsdiensten in denzelfden Staat voordoen en voor kunnen doen, zonder de onderlinge rust te verstoren, maar alleen als dit beginsel der rede geldt.

De Oudheid stond niet voor dit probleem. De nationaliteiten hadden hun nationale goden en de wereldrijken konden slechts bestaan mits de verdraagzaamheid gold. De Stoa was de eerste wijsbegeerte met een wereldidee en huldigde de verdraagzaamheid. De Christenen waren volkomen onverdraagzaam zoodra zij overheerschten en maakten alleen voor de Joden een kleine uitzondering. De reformatietijd brengt eerst de gedachte van geen rust en veiligheid, zoo niet een enkele godsdienst in den Staat geldt. De vorst zal die vaststellen (cuius regio eius religio, wiens rijk, diens godsdienst). Andersdenkenden krijgen het recht om weg te trekken. Aldus bepaalde de godsdienstvrede van Augsburg in 1555 voor de Duitsche Staten, om een einde te maken aan de godsdienstwoelingen. Onze republiek moest onmiddellijk in den opstand tegen Spanje een ander standpunt innemen, dat der verdraagzaamheid, met Willem van Oranje als voorganger. Frankrijk huldigde sedert het edict van Nantes in 1598 het standpunt, dat er voor de Hugenooten bepaalde vrijplaatsen bestonden. Lodewijk XIV trok dit edict, om louter politieke redenen, in 1685 in. Daaraan danken wij in ons vrije land de vele Fransche eigennamen en de Waalsche kerkgemeenten. Deze Fransche refugiëes hadden de Marannen, de Portugeesche Joden nagevolgd, die in 1580 naar Nederland gekomen waren, die Spinoza hebben voortgebracht en de Joodsche bevolking in Amsterdam tot den huidigen dag talrijk doet zijn.

In 1648, bij de vredes van Munster en Osnabrück, die een einde maakten aan den veertig-jarigen godsdienstoorlog, die Duitschland voor eeuwen op den achtergrond hadden gebracht, werd het beginsel van de mogelijkheid van meerdere godsdiensten in den Staat erkend. Dit heette de paritetische staat. Engeland volgt in 1689, na de komst van onzen stadhouder Willem III aldaar als koning. In de 18e eeuw wint de gedachte onder invloed van de Aufklärung, die op het standpunt van de rede staat, veld. In Amerika gaat Pennsylvanië in 1682 voor. De Fransche revolutie scheidt Kerk en Staat volkomen en laat den Staat over de Kerk domineeren. Wel brengt dan de restauratie in het begin van de 19e eeuw een terugslag, maar daarna geldt het beginsel in alle Europeesche Staten geheel in den geest en

met de gevolgen die Spinoza daaraan toekende, de rust in de staatsgemeenschap. (47)

Ware dit nog zoo overal en gold het beginsel van Spinoza in politicis even vast als een dertig-tal jaren geleden, men zou aan het sub specie aeternitatis van de rede met betrekking tot dit politieke beginsel gaan gelooven, gelijk Spinoza er aan heeft geloofd.

Edoch, er is een nieuwe tijd komende met andere staatkundige en sociale verhoudingen en ook met nieuwe vormen van denken. De man van het nieuwe wereldbeeld is er al in den persoon van Alfred Einstein, die met zijn relativiteitstheorie, die kleine afwijkingen van de waarneming en het denken in het wereldbeeld van Copernicus heeft weten te verklaren en tegelijk dit nu oud geworden beeld radicaal wijzigt door de causale leer van de natuur te vervangen door quantentheorie, waardoor de gedachte van wetmatigheid zelfs verdwijnt. Daar zijn ook reeds de politieke leiders, die meenen dat de innerlijke mensch in zijn denken volstrekt niet autonoom en onaantastbaar is, maar wel degelijk volkomen te leiden en tot een bepaald menscentype te vormen, dat te voren redelijk is uitgedacht, een staats- en levensbeschouwing, waarin erkenning van de geheele persoonlijkheid, laat staan de gedachtenvrijheid en verdraagzaamheid, niet past. In hoeverre zal dit alles slagen om daarmede de wijsgeerige leer van Spinoza aan te tasten, ook in haar innerlijke waarde, na haar in beginsel a priori te hebben miskend?

Dit is iets uit het vele, dat ook de leer van Spinoza de denkende geesten in en van dezen tijd te denken geeft. Hoe zal het worden? De tijd zal het leeren!

J. J. VON SCHMID.

Leiden, 19 November 1934.

(1) Zie Wilhelm Dilthey's *Gesammelte Schriften* Band II, *Weltanschauung und Analyse des Menschen seit Renaissance und Reformation*, Berlin und Leipzig 1923.

(2) Zie Carp, *Spinoza als Mysticus*, in den bundel *Spinoza*, gezamenlijke redevoeringen, gehouden bij de Spinoza-herdenking door de afdeling Nederland van de Kant-gesellschaft, Haarlem 1933, pag. 31.

(3) *Theologisch-Politischer Tractaat* (Gebhardt) pag. 112/3.

(4) *Theol. Pol. Tract.* pag. 118.

(5) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 11.

(6) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 260, 266.

(7) Zie Ueberweg *Grundriss der Geschichte der Philosophie*, Erster Teil (Praechter) Berlin 1926, pag. 423.

(8) pag. 77 vlg.

(9) *T. P. T.*, pag. 78.

(10) *T. P. T.*, pag. 274.

(11) *T. P. T.*, pag. 275.

(12) *Pol. Tract.* VIII, 6, pag. 134.

(13) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 276/7.

(14) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 77.

(15) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 352/3.

(16) *Theol. Pol. Tract.*, pag. 276.

(17) *Pol. Tract.*, pag. 68.

(18) *Pol. Tract.*, pag. 64.

(19) Erven Bohn Haarlem 1933, pag. 50. « Spinoza als Staats- en Rechtsphilosoof. »

(20) *Pol. Tract.*, pag. 73.

(21) Zie *Abhandlung über die Verbesserung des Verstandes* (Gebhardt).

- (22) Zie de aanvang van het 4de Boek van de Ethica.
 (23) Theol. Pol. Tract., pag. 287/8.
 (24) Theol. Pol. Tract., pag. 289/90.
 (25) T. P. T., pag. 133.
 (26) T. P. T., pag. 339.
 (27) T. P. T., pag. 339.
 (28) T. P. T., pag. 345/6.
 (29) T. P. T., pag. 347.
 (30) Theol. Pol. Tract., Hoofdstuk XVII, pag. 292.
 (31) T. P. T., pag. 323.
 (32) T. P. T., pag. 324.
 (33) T. P. T., pag. 329.
 (34) T. P. T., pag. 336.
 (35) T. P. T., pag. 337.
 (36) T. P. T., pag. 338/9.
 (37) T. P. T., pag. 284.
 (38) T. P. T., pag. 357.
 (39) T. P. T., pag. 355/6.
 (40) T. P. T., pag. 359.
 (41) Pol. Tract., pag. 57.
 (42) Zie Polak, Spinoza als Ethicus in den bundel «Spinoza» bovenvermeld, pag. 12.
 (43) Max Scheler, Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik, 1921.
 (44) Theol. Pol. Tract., pag. 7.

(45) In zijn: «Abstraction und Einfühlung», München 1908.

«Wir stellen also den Satz auf: die einfache Linie und ihre Weiterbildung in rein geometrischer Gesetzmässigkeit musste für den durch die Unklarheit und Verworrenheit der Erscheinungen beunruhigten Menschen die grösste Beglückungsmöglichkeit darbieten. Denn hier ist der letzte Rest von Lebenszusammenhang und Lebensabhängigkeit gefügt, hier ist die höchste absolute Form, die reinste Abstraction erreicht; hier ist Gesetz, ist Notwendigkeit, wo sonst überall die Willkür des Organischen herrscht» (pag. 26).

In de in fugatischen vorm gecomponeerde koren van Bach's Matthaeus Passion vindt men de heftige emotionaliteit van het volk tot uitdrukking gebracht waardoor de onstuimigheid der hartstochten op geniale wijze gebonden is en tot uiting komt in den meest strengen stijl van de klankwetten der compositieleer.

(46) In zijn «Rembrandt und Spinoza». Chronicon Spinozanum, Tomus Quartus, 1924, 1925, 1926, pag. 160 vlg.

(47) Onze huidige Nederlandsche grondwet staat volkomen op het standpunt van Spinoza. Zoo zegt art. 168 dat over de godsdienstvrijheid handelt sedert 1848: ieder belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid, behoudens de bescherming der maatschappij en harer leden tegen de overtreding der strafwet.

RECHTSPRAAK

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

8e Kamer. — 24 October 1934

Voorzitter: M. Kersse.
 Referendaris: M. G. Verbraken.

FABRIEK- EN HANDELSMERKEN. — NAMAKING. — ONGEOORLOOFDE MEDEDINGING. — AARD EN KLEUR DER VERPAKKING der PRODUCTEN. — VERSCHIL. — GEEN NAMAKING OF ONGEOORLOOFDE MEDEDINGING. — BEKENTENIS. — DWANG.

De vermelding van den aard en de bestanddeelen van een product, alsmede het gebruik van bepaalde kleuren zijn niet vatbaar voor uitsluitende toeëigening.

Wanneer de verpakking en schikking verschillend zijn is er geen namaking van handels- of fabrieksmerk. Een bekentenis van een vermeende fout onder drukking of dwang afgelegd dient door de Rechtbank niet in aanmerking genomen.

S. M. t/V.

Gezien de geregistreerde dagvaarding van vijf en twintig October 1900 drie en dertig, strekt tot hooren zeggen dat verweerder zich plichtig gemaakt heeft aan namaken van fabriek- en handelsmerken en aan ongeoorloofde mededinging tot betaling van fr. 100.000 of van elk ander door de Rechtbank te bepalen bedrag ten titel van schadevergoeding, tot verwijzing de nagemaakte producten te vernielen, tot verbod aan verweerder zijne fabriekatie en zijnen handel voort te zetten en tot inlassching van het te vellen vonnis in dagbladen, en de eisch in elk zijner deelen op meer dan honderd duizend franken schatkend;

Aangezien verweerder van zijnen kant het geding geschat heeft op meer dan zes duizend franken

onderscheidelijk in elk zijner hoofden en in zijn geheel.

Aangezien op 26 April 1933 aanlegster de nederlegging vernieuwd heeft van een merk door haar aangenomen voor haar nijverheid en handel in chocolade bestaande, volgens proces-verbaal van nederlegging in geregistreerde expeditie overgelegd uit eene etiket dragend in witte letters op bruin en oranjekleurigen grond de woorden «Crème fine Rhum-Orange» en met overhoeks loopende streep;

Aangezien verweerder bekend chocolade reepen door hem vervaardigd verkocht te hebben in eene verpakking van bruine grondkleur dragende aan den bovenkant op een breede oranjekleurigen band de melding «Crème fine» in witte met bruin omzoomde letters, en aan den benedenkant links enkele witte vieranten en rechts op eene kleine oranje-kleurigen band de melding «Rhum-Orange» in bruine letters;

Aangezien aanlegster zich steunt niet alleen op het gebruik van dezelfde vermelding, maar ook op hunne schikking en op zoogezegde gelijkenis van het uitzicht van beide verpakkingen;

Aangezien noch vermelding van den aard en de bestanddeelen van een produkt, noch gebruik van bepaalde kleuren voor uitsluitende toeëigening vatbaar zijn, maar wel het eigenaardige van den vorm der opschriften van hunne schikking alsmede van deze der aangewende kleuren;

Aangezien beide verpakkingen de vorm der letters, dezer afmetingen, de schikking der opschriften en der kleuren, alsook het algemeen opzicht goed verschillend zijn;

Dat het eigenaardige der verpakking van aanlegster niet weer te vinden is op de verpakking van verweerder.

Aangezien het verwijt van namaking dus ongegrond is;

Aangezien de aantijging van ongeoorloofde mededinging evenmin gegrond is;

Dat buiten de hierboven, aangehaalde ongelijkheden nog op te merken valt, dat de verpakking van

aanlegster gansch gesloten is, terwijl die van verweerder aan beide kanten open is en het zilverpapier waarin de chocolade gewikkeld is zichtbaar laat, dat daarenboven elke verwarring vanwege den gewonen kooper uitgesloten wordt door het woord «Meurisse» in groote witte letters op grond op de eene zijde overwegend bruin en op de andere zijde overwegend oranjekleurig, op op verweerder's verpakking van de groote woorden «Mon Gout» op beide zijden in oranjekleurige in 't oog springende letters op bruinen grond;

Aangezien de omstandigheid dat verweerder, kleine fabrikant, wellicht onder den indruk van vrees voor mogelijke alhoewel niet gerechtvaardigde moeilijkheden vanwege de machtige vennootschap aanlegster, ten onrechte bekend heeft, alhoewel te goeder trouw, verkeerd gehandeld te hebben, niet tegen de werkelijkheid kan opwegen en diensvolgens niet in aanmerking dient genomen te worden;

Om deze redenen :

Akte verleend aan de partijen van hunne schatting van het geding, verklaart de Rechtbank den eisch ontvankelijk maar ongegrond, wijst aanlegster ervan af en verwijst haar in de gerechtskosten, begroot op honderd vier en vijftig franks vijf en zeventig centiem.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT.

Kortgeding. — 28 December 1934.

Voorzitter : M. Byvoet.
Pleiter : Mter Portmans.

KORTGEDING. — HUUR. — WANBETALING. —
UITDRIJVING. — HOOGDRINGENDHEID. —
ZAAK AANHANGIG VOOR DE RECHTBANK

Wanneer een vordering in uitdrijving en verbreking der huurovereenkomst reeds voor de rechtbank aanhangig is, mag de Voorzitter in kortgeding de uitdrijving wegens wanbetaling der hurgelden nog uitspreken, doch hij moet dan nagaan of de vraag hoogdringend is.

P. t/ R.

Aangezien aanleggers de verweerders in uitzetting daagden voor den rechter in kortgeding den twaalfden December l.l., nadat zij dezen reeds door geregistreed exploit van deurwaarder Willems in datum van zesden December gedagvaard hadden voor de rechtbank in betaling der vervallen huur, alsmede in verbreking der huurovereenkomst met schadevergoeding;

Aangezien het aanhangig maken der zaak voor de rechtbank geenszins belet dat de rechter in kortgeding bevoegd zou zijn om ten voorloopigen titel over hetzelfde geschil uitspraak te doen, wijl een bevelschrift in kortgeding geen kracht van gewijsde heeft voor wat den grond der zaak betreft en bijgevolg ook geene rechterlijke beslissing uitmaakt als dusdanig in strijd met eene mogelijke einduitspraak der rechtbank;

Aangezien nochtans het feit dat het geschil reeds aanhangig gemaakt werd voor de rechtbank, in overweging dient genomen te worden door den rechter in kortgeding, ten einde na te gaan of de vereischte hoogdringendheid nog steeds voorhanden is om uitspraak in kortgeding te kunnen doen;

Aangezien de wetgever weliswaar in zijn 1° van art. 11 heeft neergeschreven dat de gevallen van ontruiming wegens wanbetaling der huurpenningen onder de bevoegdheid vallen van den rechter in kortgeding, omdat in zulk geval de hoogdringendheid vermoed wordt, doch dat het dezen rechter vrij staat, ook in zulke hurgeschillen te onderzoeken of de uitzetting van den huurder bij hoogdringendheid moet geschieden;

Aangezien immers de uitleg van 11 Maart 1806 door Real in zitting van den Staatsraad gegeven betreffende dit punt geen twijfel overlaat «La loi, disoit-il, s'explique assez clairement, en n'attribuant à l'audience des référés que les cas d'urgence». (Eveneens Chaveau sur Carré onder art. 806);

Aangezien bijgevolg het vermoeden dat de wetgever tot de hoogdringendheid deed besluiten, in geval van wanbetaling der huurpenningen, wegvalt wanneer de omstandigheden der zaak uitwijzen dat een korte uitstel geen onherstelbaar verlies voor de aanleggers uitmaakt (Pand. Belges V° Référé (mat. civ.) Nos. 14-15);

Aangezien zulks hier het geval is ;

Aangezien een werkdadig optreden vanwege aanleggers ongetwijfeld nog in den loop van het voorjaar een vonnis der rechtbank zal uitlokken, zoodat eene mogelijke voortverhuuring geene noemenswaardige vertraging zal ondergaan;

Aangezien daarenboven voor wat de betaling der achterstallige huurpenningen betreft, aanleggers alle mogelijke voorzorgen hebben genomen en pandbeslag legden op huisraad, alaam en vee, in verweerders bezit aangetroffen zoodat ook, in dit opzicht, een voor aanleggers onherstelbaar verlies niet te duchten is;

Aangezien de zaak bijgevolg niet het spoedeischend karakter draagt, dat door den wetgever gevegd wordt om eene uitspraak in kortgeding mogelijk te maken;

Om deze beweegredenen :

Wij, Xavier Byvoet, Voorzitter der Rechtbank van eersten aanleg, zitting houdende te Hasselt, zefelden als rechter in kortgeding, bijgestaan door Guillaume Requillé, hoofdgriffier. Voorloopig uitspraak doende onder voorbehoud van alle rechten der partijen en zonder eenige ook welkdanige schadelijke erkenenis voor elk hunner;

Zeggen de zaak niet spoedeischend, verklaren ons onbevoegd en veroordeelen aanleggers tot de kosten.

Vlaamsche Juristen

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG
WEEKBLAD !!!

BURGERLIJKE RECHTBANK TE YPER

1e Kamer. — 12 December 1934.

Voorzitter : M. Matton.

Rechters : M.M. Heyvaert en Van de Vliedt.

Openb. Min. : M. Van Thorenburg.

Pleiters : Mters Leuridan en De Bie.

VERKEER. — KOSTELOOS VERVOER. — ART 1382. — ONGEVAL. — VERLIES VAN OOG. — SCHADE.

In geval van kosteloos vervoer zijn art. 1382 en 1383 B. W. van toepassing. — De gedeeltelijke bestendige werkonbekwaamheid voortspruitend uit het verlies van een oog mag geschat worden op 25.000 frank.

Op. Min. en M. t/V.

Advies van het Openbaar Ministerie

Op 24 Juli 1934, deed zich te Vlamertinge een schrikkelijk verkeersongeval voor.

De autogeleider V., die twee vrienden, de genaamden M. en S., in zijn auto vervoerde, werd aan een onbewaakten overweg door den trein gevat. V., werd op den slag gedood, S., overleed enkele uren later, M., alleen, na een pijnlijke heelkundige bewerking ontsnapte.

Eischers in zaak vragen vergoedingen aan de erfgenamen van V., voor de door hen geleden schade.

Partijen gaan akkoord om te erkennen dat de vordering op art. 1382 B. W. dient gesteund.

Ter zake kan er dus geen spraak zijn van gelijk welk vervoerkontraakt, daar V., enkel een vrienden dienst aan zijne twee makkers bewezen heeft. Daaruit volgt dat V., in onderhavig geval eene fout moet begaan hebben, om als verantwoordelijke persoon wegens de geleden schade door eischers te kunnen aangesproken worden.

Mijn dunks is het genoegzaam bewezen door de medegedeelde gedingstukken dat V., eene fout begaan heeft.

Uit het boetstraffelijk onderzoek blijkt dat de auto heeft moeten stilstaan vóór den overweg op de baan Ieper-Poperinge om den trein te laten voorbijrijden, door denwelke hij enkele minuten later werd aangereden: de autovoerder wist dus dat hij moest opletten daar er een trein in dezelfde richting reed, die in Vlamertinge tijdelijk moest stoppen.

Van de baan kan men den trein, tot in Vlamertinge en Poperinge zien. Voorbij het station van Vlamertinge is de autovoerder de Casselstraat ingereden om over den onbewaakten overweg te rijden.

Hij heeft zich om den trein niet meer bekommerd en wanneer hij aan den overweg kwam en een werkman hem teekens deed om te stoppen, wilde hij toch den overweg oversteken en kwam zoo met den trein in botsing.

Uit dit alles blijkt dat de verantwoordelijkheid van wijlen V., niet ernstig kan betwijfeld worden.

Vonnis

Gezien de dagvaarding om voor deze Rechtbank te verschijnen in date van negentienden Februari negentien honderd vier en dertig, geregisteerd;

Gezien de overige stukken van het geding;
Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;
Gehoord, in zijn gevoelen, den heer Van Thorenburg, Procureur des Konings;

Aangezien huidige eisch strekt tot het bekomen van zekere vergoedingen wegens stoffelijke en zedelijke schade door eischer ondergaan ten gevolge van een verkeersongeval, waarvan hij het slachtoffer is geweest op vier en twintigsten Juli negentien honderd drie en dertig, te Vlamertinge, in de omstandigheden, zooals hierna vermeld;

Aangezien, eischer, Cyrille M., op gezegde dato, plaats had genomen in den auto toebehoorende aan Verfaillie, Alphonse, thans overleden, en door dezen laatste bestuurd, dat wanneer zij den onbewaakten overweg nummer negen en negentig, grondgebied Vlamertinge, wilden overrijden, de auto, door voornoemden Alphonse Verfaillie bestuurd, in botsing is gekomen met den trein die reed in de richting Vlamertinge-Poperinge;

Aangezien deze aanrijding, onder meer, voor noodlottig geval had, dat voornoemde Maerten Cyrille, erge lichaamsletsels heeft bekomen;

Aangezien huidige eisch gesteund is op artikelen dertien honderd twee en tachtig en dertien honderd drie en tachtig van het burgerlijk Wetboek en er hier dus enkel spraak kan zijn van delict of quasi-delict, daar bovengemelde artikelen dertien honderd twee en tachtig en dertien honderd drie en tachtig, enkel en uitzonderlijk; den steller van een fout (delict of quasi-delict) de verplichting opleggen de door hem veroorzaakte schade, wegens zijn fout te herstellen; dat er aldus geen aanleiding kan bestaan om toepassing te maken van artikel elf honderd zeven en dertig van het burgerlijk wetboek, partijen het, overigens, eens zijnde dat er, ter zake geen spraak is of kan zijn van welke overeenkomst ook, die tusschen hen zou kunnen bestaan hebben; (cass. fr. II Janvier 1922, Dalloz-Périod I page 16);

Aangezien het spruit uit de bewoordingen van artikelen dertien honderd twee en tachtig en dertien honderd drie en tachtig, dat deze door wiens fout, 't is te zeggen door wiens daad, een schade aan anderen is berokkend, deze dan ook dient te vergoeden;

Aangezien, immers, artikel dertien honderd drie en tachtig dient beschouwd te worden als een aanvulling van artikel dertien honderd twee en tachtig, in dezen zin, dat niet enkel de fout (artikel dertien honderd twee en tachtig) maar zelfs een enkele onvoorzichtigheid of nalatigheid, gepaard met de schade veroorzakende daad, de verantwoordelijkheid daarstellen; (Zie advies Advocaat Generaal Colard. Brussel in zake Kooy en Hornt t/Van Fraesen Revue ass, resp. acc. 1931, n° 8 blz. 823);

Aangezien dienstvolgens die enkele onvoorzichtigheid of nalatigheid, zonder eenige kenmerkende fout, niet dient aanzien te worden als zijnde de oorzaak van den eisch, daar deze, inderdaad, zijz oorsprong vindt in de schending der rechten van eischer door de schade veroorzakende daad en de fout, onvoorzichtigheid of nalatigheid, enkel en alleen, dienen aanzien te worden als het bewijs daarvan;

Aangezien aldus, op zich zelf, de eisch als gegrond voorkomt voor zoo veel eischer het bewijs der fout, onvoorzichtigheid of nalatigheid inbrengt;

Aangezien er aldus, enkel nog dient onderzocht te worden of dergelijke bestanddeelen, op het oogenblik

van het ongeval, bestaan hebben in den persoon van Verfaillie Alphonse.

Aangezien de bepalingen van artikel twee van het Koninklijk Besluit van twintigsten Mei achtthien honderd drie en negentig uitdrukkelijk verbod doen, den overweg eener spoorbaan te dwarsen, wanneer er een trein in aankomst of in 't zicht is;

Aangezien daarom niet dient bewezen te worden, dat de overtreder wel feitelijk, den trein heeft zien aankomen, maar wel dat hij hem kon zien aankomen;

Aangezien in feite, Verfaillie Alphonse, wel degelijk den trein kon zien aankomen; dat, inderdaad, na het verlaten der groote baan Yper-Poperinghe, hij, den steenweg naar Reninghelst heeft ingeslagen, waar hij, op enkele meters verder, den overweg nummer negen en negentig moest overrijden;

Aangezien wel is waar, bij het naderen van den overweg, het gezicht naar links, dus, in de richting van waaruit de trein kwam gereden, belemmerd is door de woning van den vroeger aldaar in dienst zijnde barreelwachter; dat, nochtans, onmiddellijk daarna, het gezicht zich verder in de richting van de statie van Vlamertinghe uitstrekt en volstrekt toelaat op verren afstand, een aankomenden trein, op het tweede spoor, te zien aankomen en de noodige maatregelen te nemen om te remmen en desnoods te stoppen;

Aangezien, overigens, het ontegensprekelijk, spruit uit het strafonderzoek dat zekere, aan den overweg aan 't werk zijnde personen, den aankomenden auto van Verfaillie Alphonse, teeken hebben gedaan (zie verklaringen onderzoeksrechter); dat het nutteloos is op te werpen dat de gedane teekens door den autogeleider niet zouden begrepen zijn geworden; dat immers elke gebruiker der baan weet of dient te weten dat, wanneer hem, andere zich op de baan bevindende personen, teekens doen met den arm, welk ook deze teekens wezen, dergelijke teekens een bestaand of mogelijk gevaar of hindernis laten voorzien en er aldus een aankomend geleider, voor zooveel hij het minste begrip zijner verantwoordelijkheid heeft, met de meeste omzichtigheid dient gereden te worden;

Aangezien terloops dient gezegd te worden dat, ingevolge de bepalingen van het Koninklijk Besluit, de onbewaakte overwegen voorafgegaan zijn langs beide zijden van palen met blauw-witte strepen en verder, op een afstand van vijftien meters van het eerste spoor, er een plaat langs den weg staat, met opschrift «Let op-Attention» en een dubbel Sint-Andrieskruis, wanneer, zooals hier het geval, er twee sporen op de baan zijn;

Aangezien het ook bewezen is, dat de machinist Denys Néron het fluitsignaal heeft gegeven in het zicht van den overweg, om de op het spoor werkende arbeidersploeg te vragen, de baan vrij te maken; dat, overigens, noch de wetsbepalingen noch de rechtspraak dergelijke verplichting aan den treingeleider opleggen; (Antwerpen, 2de Kamer, Janssens t/S. N. C. F. B. Revue Ass. et resp. (1931-818'));

Aangezien er dient op gewezen te worden dat de uitbating der spoorwegen, een openbare dienst is en daardoor van zekere voorrechten geniet op de andere gebruikers der baan; dat nochtans dit recht niet uitsluitend is en, onder meer, de verplichting oplegt, zekere voorzichtigheidsmaatregelen te nemen tot het voorkomen van ongevallen; dat, zooals hierboven gezegd, deze maatregelen door het bevoegde beheer

genomen werden (Hémisse, roulage blad 167 en nota's-Colstein en Van Roye roulage 539 en volg. Yper 1e Kamer, 19 Oct. 1933);

Aangezien het ook niet kan geloofwaardig worden dat Verfaillie Alphonse, de baan goed kende daar hij, te Yper wonende, regelmatig, langs deze baan heeft gereden en aldus zeer goed met de ligging en de hindernissen ervan bekend was; dat, moest het zoo niet zijn, dit niet als een verontschuldiging kan gelden, maar hem dit eerder moest aansporen met nog groo-tere onzichtigheid dan de gewone gebruikers der baan te rijden;

Aangezien, meer nog, de auto van Verfaillie heeft moeten stilstaan, voor den bewaakten overweg, op de baan Yper-Poperinghe en dit wel juist om den trein te laten voorbijgaan door denwelke, enkele minuten later, hij wend aangereden;

Aangezien aldus, de autovoerder, de baan, zooals hooger gezegd goed kennende, wist dat deze trein, na gestopt te hebben in de statie van Vlamertinghe, in de richting ging rijden van den onbewaakten overweg, nummer negen en negentig, die hij, autogeleider, moest dwarsen; daar, overigens hij den trein, die om zeggen, nevens hem reed, steeds kon volgen en in 't zicht houden;

Aangezien het niet opgaat te beweren dat de mede inzittende personen zelf, een fout zouden begaan hebben, door de aandacht van den geleider niet op den aankomende trein te hebben getrokken; dat, immers, het den geleider alleen behoort, de door hem opgereden baan te bewaken en aldus bij het opduiken van welke hindernis ook meester van zijn stuur te blijven;

Aangezien het, uit al deze beweegredenen spruit dat Verfaillie Alphonse, de maatregelen niet heeft genomen, die een gewoon gebruiker der baan dient te nemen (Arrest Gent, 27 December 1927) en hij, alleen, voor het ongeval, verantwoordelijk is;

Aangezien de geleden schade betwist wordt en deze dient vastgesteld als volgt:

1. Vervoer hospitaal Yper, honderd frank; Fr. 100,—
2. Eereloon Dokter Catry, vijf en dertig frank. Fr. 35,—
3. Rekening Dokter De Coninck, duizend vijf-en-vijftig frank. Fr. 1,055,—
4. Gasthuiskosten: duizend frank Fr. 1.000,—
5. Kosten Rood Kruis: twintig frank Fr. 20,—
6. Kleederen, pijn en bogen, veertig frank Fr. 40,—
7. Volledige werkonbekwaamheid van vier en twintigsten Juli tot eersten November negentien honderd drie en dertig of negentig dagen aan vijf en dertig frank: drie duizend vijftig frank. Fr. 3,050,—
8. Gedeeltelijke bestendige werkonbekwaamheid (verlies van een oog) forfaitaire schadeloosstelling geschat op vijf en twintig duizend frank. Fr. 25,000,—

Saam: Dertig duizend drie honderd frank

Fr. 30,300,—

Om deze redenen:

De Rechtbank, alle verdere of tegenstrijdige besluiten verwerpende, als niet gegrond, en gehoord in een eensluidend gevoelen, den heer Van Thorenburg, Procureur des Konings, zegt voor recht dat

Verfaillie Alphonse, alleen verantwoordelijk is voor het ongeval, te Vlamertinghe, op vier en twintigsten juli negentien honderd drie en dertig;

Diensvolgens, veroordeelt verweerster, zoowel in eigen naam als in haar hoedanigheid van moeder en wettige voogdes over haar minderjarige dochter, Elisabeth Verfaillie, om aan eischer, te betalen, ten titel van schadeloosstelling, de som van dertog duizend drie honderd frank met de rechterlijke intresten en de gedingskosten;

Verleent akt aan den eischer, van zijn voorbehoud van alle rechten, aangaande de latere mogelijke verwickelingen, ten gevolge van het litigieus ongeval;

Verklaart het onderhavig vonnis, uitvoerbaar, bij voorraad ondanks alle verhaal en zonder borg, zulks binnen de perken van artikel honderd zeven en dertig van het wetboek van burgerlijke rechtspleging;

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

1e Kamer. — 11 December 1934.

Voorzitter : M. de Crombrughe de Looringhe.
Rechters : MM. Kervyn de Marche ten Driessche
en Axters.

Pleiter : Mr Ancot.

I. OVEREENKOMST. — GEVOLGEN. — RECHT VERKRIJGENDE TEN BIJZONDEREN TITEL. — HYPOTHEEKHOUDENDE SCHULDEISCHER.

II. BEWIJS. — ONDERHANDSCHE AKTE. — VASTE DAGTEEKENING. — ONVOLDOENDE MELDING IN AUTHENTIEKE AKTE. — INSCHRIJVING OP HYPOTHEEKKANTOOR VAN GEEN WAARDE.

III. DADELIJKE UITWINNING. — BEDRAG DER SCHULD. — INTRESTEN EN BOETEN.

I. *De overeenkomsten zijn alleen van kracht tusschen de handelende partijen, hunne erfgenamen en rechtverkrijgenden; betreft het een rechtverkrijgende ten bijzonderen titel, dan is deze alleen door eene overeenkomst van zijn rechtsvoorganger gebonden, wanneer deze overeenkomst zijne eigene rechtsverkrijging voorafgaat en betrekking heeft op hetzelfde voorwerp. Een hypotheekhoudende schuldeischer is een rechtverkrijgende ten bijzonderen titel.*

II. *Eene onderhandsche akte verkrijgt slechts vaste dagteekening tegenover een rechtverkrijgende ten bijzonderen titel op de wijzen voorzien in art. 1328 Bwb.*

De melding in een authentieke akte, dat eene onderhandsche akte zal volgen is onvoldoende om vaste dagteekening te geven.

Evenmin is de inschrijving eener geldleening op het hypotheekkantoor, voldoende om vaste dagteekening te geven aan eene onderhandsche akte, dewelke de wijze van delgen dezer leening voorziet.

III. *De bij overeenkomst bepaalde intresten en boeten wegens vertraging bij de terugbetaling der hoofdschuld, blijven loopen, ook na het bij dadelijke uitwinning voorafgaande bevel, en dit tot op het oogenblik der betaling.*

Baekelandt t/ De Jude, De Corte, De Jonghe, Verhaeghe, Crédit National foncier en De Coutere.

Aangezien verweerders De Jude Louise en haren echtgenoot, René-Frans De Corte, ofschoon behoorlijk gedaagd, geen en pleitbezonger hebben aangeveld binnen den termijn door de dagvaarding bepaald;

Overwegende dat verzoeker luidens proces-verbaal van openbare en beslissende toewijzing in datum 7 juni 1933, voor den prijs van honderd vijf en zeventig duizend frank, eigenaar is geworden van een woonhuis met afhankelijkheden gelegen te Brugge, St Clarastraat, 46; dat de verkoop geschiedde op dadelijke uitwinning vervolgd door de vier laatste gedaagden ten laste van eersten gedaagde;

Overwegende dat er tusschen de gedaagden De Coutere en de Maatschappij «Le Crédit National Foncier» ter gelegenheid van de verdeling der opbrengst van de verkoop onder de hypotheekhoudende schuldeischers, een geschil ontstaan is nopens het bedrag der schuldvordering van de Maatschappij; dat diensgevolge de verdeling tot op heden is achterwege gebleven en de ingeschrevene hypotheek niet werden geschrapt; dat deze verdeling en schrapping het voorwerp der huidige vordering uitmaken;

Overwegende dat verweerder de Coutere aan verweerdster De Jude, tegen hypotheek waarborg van derde en vierde rang, op 27 Maart 1930 en op 4 Maart 1931, twee leeningen toestond voor een gezamenlijk bedrag van zeventig duizend frank dat te voren verweerders De Jonghe en Verhaeghe door tusschenkomst van de Maatschappij «Le Crédit National Foncier» eene eerste leening tegen hypotheek hadden toegestaan voor een bedrag van honderd vijf en dertig duizend frank;

Overwegende dat de afrekening welke de Maatschappij in eigen naam, alsook in naam van de tweede en de derde gedaagde indient, door verweerder De Coutere wordt betwist, omdat zij niet alleen steunt op de bepalingen van de notarieele akte van leening opgemaakt den derden December 1927, doch ook op deze van eene onderhandsche delgingsovereenkomst gedagteekend van 10 November 1927;

Overwegende dat de overeenkomsten alleen van kracht zijn tusschen de handelende partijen, (art. 1165 Burgerlijk wetboek), hunne erfgenamen en recht verkrijgende, (art. 1122 van het Burgerlijk wetboek), dat de rechtverkrijgenden ten bijzonderen titel door eene overeenkomst van hun rechtsvoorganger gebonden zijn, wanneer deze overeenkomst hunne eigene rechtsverkrijging voorafgaat en betrekking heeft op hetzelfde bepaalde voorwerp; (Demogue; Baudry-Lacantinerie T. 12 nr. 223; Obligations en général T. VII nrs 687 en 679; Colin et Capitant T. II, blz. 314);

Overwegende dat verweerder De Coutere in zijne hoedanigheid van hypotheekhoudende schuldeischer, rechtverkrijgende ten bijzonderen titel is; dat hij betwist dat de delgingsovereenkomst tusschen gedaagden De Jude en de Maatschappij gesloten, zijne rechtsverkrijging voorafgaat, dat inderdaad de onderhandsche akte dezer delgingsovereenkomst nooit op de wijzen voorzien door artikel 1328 van het Burgerlijk wetboek tegenover De Coutere, vaste datum heeft verkregen;

Overwegende dat, noch het feit dat de notarieele akte van leening van negenden December 1927, gewag maakt van eene gebeurlijke delgingsovereenkomst, noch het feit dat op 4 Januari 1928 eene in-

schrijving op het kantoor der hypotheeken volgde, tegenover derden bewijst dat het sluiten dezer delgingsovereenkomst de leening De Coutere is voorafgegaan; dat het gebeurlijke, het mogelijke doelt op de toekomst, waar integendeel de dagteekening der onderhandsche akte wijst op het verleden, zoodat dadelijk een vermoeden rijst dat de dagteekening vervroegd werd; dat een inschrijving op het hypotheekkantoor het voorbestaan eener schuldvordering niet bewijst, gezien niets verhindert dat eene hypotheek ingeschreven worde ter waarborging eener toekomstige schuldvordering, (Martou-Privilege et hypothèques : T. III nr 1015; Lepinois-Priv. et hypoth. T. IV nr 1530; dat de inschrijving werd gevorderd op grond van de authentieke akte van leening; zoodat zij evenmin als deze laatste zekerheid biedt; wat de dagteekening der delgingsovereenkomst betreft, (art. 76 W. 16 Dec. 1851); dat dit gemis aan vastheid der dagteekening zooveel te grooter is dat de akte dezer delgingsovereenkomst in het bundel van de Maatschappij als datum den 3 November 1927 opgeeft; terwijl het exemplaar uit het bundel van verweerder De Coutere spreekt van 10 November 1927;

Overwegende dat diensvolgens de zoogenaamde beheerskosten welke alleen verschuldigd zijn op grond der onderhandsche delgingsovereenkomst, uit de eindafrekening van de Maatschappij dienen geweerd;

Overwegende dat daarenboven verweerder De Coutere aan de Maatschappij het recht betwist de jaarsommen en de kosten, vervallen sinds het bij dadelijke uitwinning voorafgaande bevel, in rekening te brengen; dat echter deze tegenspraak niet gegrond is, dat immers de Maatschappij het bedrag der jaarsom niet in haar geheel in rekening brengt; doch alleen de bijzaken terwijl het deel bestemd voor de delging der schuld wegvalt; dat de dadelijke uitwinning geschiedt in uitvoering van de overeenkomst en op lastgeving van den schuldenaar zelfs, buiten alle rechterlijke tussenkomst en derhalve artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing is, (Marcoty. Expropriation forcée T. II blz. 599);

Dat daarenboven de artikels 757-759-767 en 770 van het Wetboek van Burgerlijke rechtspleging geen twijfel laten; dat de intresten en de boeten wegens vertraging ook na het bevel en tot op het oogenblik der eigentlijke betaling verschuldigd blijven en op gelijken voet gesteld met de hoofdsom; (Martou-Priv. et hypoth. T. III nr 1125, Lépinos Priv. et hypoth. T. IV nr 1664), Laurent T. XXXI nr 73;

Overwegende dat het noodig voorkomt, vooraleer ten gronde te beslissen, door deskundigen het bedrag van de schuldvordering der Maatschappij, op grond van de bovengemelde gegevens te doen narekenen.

Om deze redenen,

De rechtbank, alle andere besluiten verwerpen, geeft verstek tegen de echtgenooten De Jude-De Coutere, bemachtigt Louise De Jude om in rechte op te treden; zegt dat de overeenkomst van 10 November 1927 niet van kracht is voor verweerder De Coutere en diensvolgens de beheerskosten uit de afrekening van de Maatschappij «Le Crédit National Foncier», dienen verwijderd;

Zegt dat er bij de kwestieuze afrekening, rekening dient gehouden van de intresten en boeten wegens vertraging en andere bijzaken, tot op den dag der

betaling; en vooraleer verders ten gronde te beslissen, benoemt als deskundigen de heeren Verpoort-De Groote en Louis Toussaint, ten einde, luidens bovengaande voorschriften de afrekening van de schuldvordering van tweede, derde en vierde gedaagden op te maken;

Geven akte aan verweerder De Coutere van zijn voorbehoud aangaande eene mogelijke vraag om schadevergoeding;

Kosten voorbehouden;

Vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT.

1e Kamer. — 9 Januari 1935.

Voorzitter : M. De Ruyck.

Rechters : MM. de Bersaques en Thienpont.

Pleiters : Mters Buytaert en Lagae.

HANDELAAR. — BURGERLIJKE VORDERING. —
HANDELSREGISTER
VERKOOP. — AANVAARDING. — INTRESTEN.

Een handelaar dient, ook voor de Burgerlijke Rechtbank, het bewijs te leveren, zijner inschrijving in het Handelsregister, wanneer dit door de tegenpartij wordt opgeworpen en het een vordering betreft verband houdende met den handel van aanlegger. — In een verkoop eener zaak met zichtbare gebreken behept geldt de aanneming als aanvaarding.

Neyt t/ Van Belle.

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten.

Aangezien de eisch strekt tot de betaling van 5054,85 fr. verschuldigd wegens verkoop en levering van schrijnwerk, met de rechterlijke intresten sedert den 21 September 1933;

Aangezien eischer het bewijs geleverd heeft zijner inschrijving in het handelsregister te Gent;

Aangezien verweerder de betaling der geveerde som weigert, voorwendende de slechte hoedanigheid en de slechte afwerking van de geleverde waar;

Aangezien verweerder, vooraleer de gebreken in de afwerking en de slechte hoedanigheid der geleverde zaak tegensprakelijk of rechterlijk te hebben laten vaststellen, de beide huizen waarin het schrijnwerk werd aangewend heeft verkocht;

Dat hij aldus de waar heeft aanvaard en ieder beklag tegen zichtbare gebreken als onontvankelijk moet worden beschouwd;

En aangezien de dagvaarding op 21 September 1933 de intresten heeft doen lopen op de verschuldigde sommen;

Om deze redenen,

De rechtbank, alle andere of tegenstrijdige besluiten als niet gegrond verwerpend, verwijst den verweerder, om hooger vermelde redenen, aan eischer te betalen, de som van vijf duizend vier en vijftig frank 85 centiemen, vermeerderd met de rechterlijke intresten sedert 21 September 1933;

Verwijst verweerder in de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN.

2e Kamer, 13 November 1934.

Voorzitter : M. Somers.

Referendaris : M. Noppe.

Pleiters : Mters Ooms loco, H. De Jongh en Goethals.

VERZET. — TERGEND EN ROEKELOOS. — SCHADEVERGOEDING. — VERGISSING NOPENS DRAAGWIJDTE DER RECHTEN.

Een vraag tot schadevergoeding van tergend en roekeloos verzet tegen een vonnis bij verstek kan alleen dan als gegrond voorkomen wanneer de aanlegger op verzet zich niet te goeder trouw nopens de draagwijdte van zijn rechten heeft kunnen vergewissen.

H. P. t/ F. V. H.

Gezien het geboekt exploit van verzet de dato 11 Augustus 1934 en het vonnis bij verstek der 10de Kamer dezer Rechtbank van 25 Juni 1934, voorgelgd in gelijkluidende expeditie.

Aangezien geene enkele wetsbepaling aan de verzet doende partij op straf van onontvankelijkheid van haar verzet oplegt te doen blijken van eene gewettigde verontschuldiging voor hare afwezigheid ter eerste gerechtszitting.

Aangezien de middelen van verzet op voldoende wijze aangegeven werden in het exploit van verzet.

Aangezien het verzet regelmatig is in den vorm en dienvolgens ontvankelijk ;

Maar aangezien het anderszijds niet gegrond is.

Aangezien verweerder op verzet redelijkerwijze mocht vermoeden dat aanlegger op verzet het gebruik kende van de kwestieuze koopwaar.

Dat verweerder op verzet niet aansprakelijk is voor het feit dat aanlegger op verzet niet in het bezit was van een hemmetisch gesloten vat, noodig voor het gebruik der koopwaar ;

Aangezien aanlegger op verzet de aanstelling vraagt van eenen deskundige.

Dat hij beweert dat de geleverde koopwaar niet gelijkvormig is aan de bestelling, dat de geleverde kogeltjes namelijk niet gehromeerd zouden zijn en integendeel roesten bij het gebruik.

Aangezien aanlegger op verzet nochtans de koopwaar in ontvangst heeft genomen enkele dagen vóór 10 Maart 1934 en dat hij sindsdien onafgebroken in het bezit ervan is gebleven.

Aangezien de aangevraagde onderzoeksmaatregel op dit oogenblik niet meer ontvankelijk is als biedende geene genoegzame waarborgen meer betreffende de identiteit der te onderzoeken koopwaar en de goede bewaring ervan door aanlegger op verzet.

Aangezien het aan aanlegger op verzet mogelijk is geweest ten gepasten tijde eenen tegensprekelijken onderzoeks- of bewaringsmaatregel uit te lokken, eventueel bij proceduur in kortgeding.

Aangezien hij evenwel nagelaten heeft zulks te doen.

Dat zijn verzuim des te min verschoonbaar is daar hij verstek gemaakt heeft op de inleidingszitting en aldus de tijdsruimte nog aangelangd heeft verlopen tusschen de in ontvangstsname der koopwaar en het oogenblik van een mogelijk bevel tot deskundig onderzoek.

Aangezien verweerder op verzet bij wijze van tegeneisch, veroordeeling vraagt van aanlegger op verzet tot betaling eener schadevergoeding van 250 frank, wegens tergend en roekeloos verzet.

Maar aangezien aanlegger op verzet zich te goeder trouw heeft kunnen vergissen nopens de draagwijdte zijner rechten.

Dat er overigens geene bestanddeelen voonhanden zijn, waanuit zou blijken dat het verzet wezentlijk een tergend of roekeloos karakter vertoont.

Om deze redenen,

Verklaart de Rechtbank het verzet ontvankelijk doch ongegrond.

Diensvolgens, alle andere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende, zegt voor recht dat het bestreden vonnis bij verstek der 10de Kamer dezer rechtbank de dato 25 Juni 1934 zijn volle uitwerking zal hebben. Veroordeelt aanlegger op verzet tot de kosten.

En beslissende op den tegeneisch van verweerder op verzet nopens tergend en roekeloos verzet : verklaart dezen tegeneisch ongegrond, wijst verweerder op verzet ervan af en veroordeelt hem tot de kosten van zijnen tegeneisch.

HANDELSRECHTBANK TE ST NIKLAAS

27 November 1934.

Voorzitter : M. De Cleene.

Rechters : MM. Verbeke en De Pellecyn.

Referendaris : M. L. Thuysbaert.

Pleiters : Mters Van Haelst en Melis.

CONCORDAAT. — NIET VERVULLING DER VOORWAARDEN. — FALING. — VOORWAARDEN.

De bekrachtiging van een concordaat heeft voor gevolg dat de schuldenaar niet meer verkeert in staat van ophouding van betalingen, zoodat de failliet-verklaring slechts kan gewettigd zijn, indien op-nieuw de voorwaarden vereischt bij de wet van 18 April 1851 vereenigd zijn.

Filature Roubaissienne t/M.

Gezien het verzoekschrift van de «N. V. Filature Roubaissienne en Cten», gedagteekend, 6 November 1934, en strekkende om Th. M., breigoederenfabrikant te St Niklaas, in staat van faillissement te hooren verklaren ;

Aangezien het blijkt dat voornoemde Th., in dato 6 Mei 1933, met zijn schuldeischers, waaronder de aanzoekers, een akkoord tot voorkoming van faillissement afsloot, akkoord dat door de Rechtbank werd bekrachtigd den 16 Mei daaropvolgende ;

Aangezien voormeld akkoord tot stand kwam op de volgende voorwaarden :

« Afstand aan de crediteuren tot 100 o/o hunner vorderingen, van de winsten waarop Th., recht heeft in de N. V., in wording «Tricotagefabriek Zeeland», te St Janssteen, Holland; dit aandeel bedraagt 50 % der winsten door deze firma gemaakt. De crediteuren zullen het recht hebben een afgevaardigde aan te stellen die regelmatig de boekhouding zal contro-

leeren en in wiens handen de bedrijfswinst zal worden uitgekeerd; naar alle waarschijnlijkheid, kan de firma Zeeland, gedurende de eerstvolgende jaren, een winst realiseeren, van 3000 gulden of 45.000 Belgische franken, zoodat jaarlijks, aan de crediteuren een bedrag van 22.500 fr. zou worden uitgekeerd»;

Aangezien de aanzoekers laten gelden dat Th... zijn verplichtingen niet nakwam en dat, diensvolgens, het akkoord moet ontbonden en Th... in staat van faillissement verklaard worden;

Aangezien het concordaat een wederkeerige overeenkomst is, dewelke, zooals alle zulkdanige overeenkomsten, kan ontbonden worden in het voordeel van den schuldeischer jegens wien de verbintenissen niet werden nagekomen (art. 1184 B. W.);

Aangezien het echter niet bewezen is dat, in zake, de concordataire verbintenissen niet werden nageleefd;

Dat, inderdaad, ingevolge de concordataire bepalingen, de schuldeischers maar recht hebben op een dividend, voor zooveel de N. V., in wording, «Tricotagefabriek Zeeland», waarvan Th... mede-vennoot is, winsten verwezenlijkt;

Aangezien het blijkt dat, op 31 December 1933, door voornoemde vennootschap, geen winsten waren verwezenlijkt;

Dat, integendeel, alles doet voorzien dat, voor 1934, de uitbating van de Tricotagefabriek winsten zal afwerpen;

Dat, overigens, het van de schuldeischers zelve afhangt, desbetreffend, alle zekerheid te hebben, gezien het akkoord hun het recht voorbehield een hunner af te vaardigen om regelmatig de boekhouding der vennootschap te controleeren en de bedrijfswinst in ontvangst te nemen;

Dat de schuldeischers ongelijk hadden van dit recht, tot dusverre, geen gebruik te hebben gemaakt;

Aangezien de vraag tot ontbinding van het akkoord minstens voorbarig is;

Dat, moest, na zekeren tijd, vastgesteld worden dat de breigoederenfabriek Zeeland niet leefbaar is en geen winsten, noch voor nu, noch voor later, te verhoplen zijn, er wellicht aanleiding zou bestaan om het akkoord te ontbinden; te meer dat het blijkt dat de schuldeischers de concordataire voorstellen zijn bijgetreden, omdat hun werd voorgespiegeld dat de firma Zeeland, gedurende de eerstvolgende jaren, een winst zou verwezenlijken van 3000 gulden of 45.000 Belgische franken, waarvan 50 o/o aan de schuldeischers zou worden uitgekeerd;

Aangezien dat, zelfs moest het bewezen zijn — quod non — dat Th... aan zijn verplichtingen is tekort gebleven, daarom het concordaat, niet noodzakelijk, zou moeten ontbonden worden;

Dat, inderdaad, art. 1184 van het B. W. zich verlaat op den rechter om zelf te oordeelen of de vastgestelde niet-nakoming der overeenkomst de ontbinding derzelve moet meesleepen (ofwel of er enkel verschoonbare vertraging is in de vervulling eener verbintenis en of het zelfs niet billijk zou wezen aan den schuldenaar een uitstel te verleen (Lowet et Destrée. Nr 200; Namur. D. III Nr 2331; Ruysen. Concordat préventif, Nr 191; Brunet, Faillite et banqueroute. bl. 331, Nrs 480 en volg.; Gent, 13 Maart 1890, Pas. II, 244; Bruss. 4 Juli 1896, P.P. 1901, 661; Verviers, 27 Juli 1905, P. P. 1907, 822; Gent, 5 Juni 1909, J. C. Fl. Nr 3487; Luik, 1 Juni 1927, Jur. Liège, 223);

Dat, ten onrechte, zou worden aangevoerd dat art. 28 § 2 der wet van 28 Juni 1887, hetwelk aan de Rechtbank toelaat amtsshalve het concordaat te ontbinden, en de faillietverklaring uit te spreken zich tegen een uitstel zou verzetten;

Dat, immers, de bekrachtiging van het concordaat voor gevolg heeft dat de schuldenaar niet meer verkeert in staat van ophouding van betalingen;

Dat, bijgevolg, opdat de faillietverklaring gewettigd zij, opnieuw de voorwaarden moeten vereenigd zijn vereischt bij de wet van 18 April 1851, art. 437, en het niet volstaat dat de schuldenaar zich bevindt in een toestand van tijdelijke geldverlegenheid, die hem belet de verbintenissen na te komen zooals ze in het akkoord werden vastgelegd;

Dat zoo waar het is, dat de openbare orde gemoeid is met de faillietverklaring van een handelaar die ophoudt te betalen en wiens krediet wankelt; zoo waar ook de openbare orde niets te maken heeft met de ontbinding van de concordataire overeenkomst, enkel en alleen, op grond van de niet stipte nakoming derzelve; zoodat, ten slotte, alleen de Rechtbank de oorzaken te beoendeelen heeft die dezen toestand hebben geschapen;

Aangezien, inzake, het blijkt dat, indien tot dusverre geen dividend aan de schuldeischers werd uitgekeerd, zulks te wijten is aan zeer bijzondere, niet te voorziene omstandigheden, wellicht van tijdelijken aard, namelijk: zekere laakbare handelingen van den mede-vennoot van Th..., die een normale uitbating van het bedrijf hebben verhinderd en die, in laatsten aanleg, voor gevolg hadden dat bedoelde persoon uit de Tricotagefabriek Zeeland is getreden;

Aangezien Th., zeer terecht, opmerkt dat de toestand zijner crediteuren er op verbeterd is; daar hij nu alleen het bedrijf uitbaat en recht heeft op 100 t. h. der bedrijfswinst, waar hij vroeger slechts 50 t.h. kon vorderen, en deze 100 % integraal aan de crediteuren kunnen uitgekeerd worden;

Aangezien de goede trouw van den schuldenaar niet in 't gedrang komt; dat niets in zake bewijst of zelfs laat vermoeden dat Th., er zou op uit zijn om zijn schuldeischers te bedriegen en zou pogen, met het oog op zijn persoonlijk belang, de concordataire lasten te ontdrukken;

Om deze redenen:

De Rechtbank, alle tegenstrijdige besluiten verwerpende, verklaart de aanzoekers niet ontvankelijk om, op dit oogenblik, de ontbinding van het concordaat te vervolgen; verwijst hen in de kosten.

BIBLIOGRAPHIE

Mr L. VAN BAUWEL.

Handboek van het Burgerlijk Procesrecht. I. Standaard-Boekhandel, 1934.

Het is uitermate verblijdend te kunnen vaststellen welke vlucht in onze dagen onze Vlaamsche juridische wetenschap neemt en hoe hardnekkig en degelijk er gewerkt wordt op onzen rechtskundigen akker. Een na een zien ze het licht, de zoo onmisbare handboeken over de verschillende onderdeelen der rechtswetenschap, die vooral zoo onontbeerlijk zijn bij ons Nederlandsch hooger onderwijs.

Na de prachtige werken van Prof. Kluyskens over het burgerlijk recht, het uitvoerig leerboek van Prof. Fredericq over het handelsrecht en zoovele andere monographiën, die in de laatste tijden verschenen zijn, schenkt Prof. Van Bauwel ons thans een uitvoerig werk in drie deelen, gewijd aan het burgerlijk procesrecht. Het eerste deel is zoo pas verschenen en het is een verblijdende verrassing. Onmiddellijk mag bevestigd worden dat het werk van Prof. Van Bauwel in niets moet onderdoen voor de groote Fransche werken, die in ons land op hetzelfde gebied verschenen zijn, doch integendeel de meeste Fransche werken in waarde overtreft.

Dit eerste deel behandelt de rechterlijke organisatie en de rechtsvorderingen. Na een uiteenzetting over den socialen rol van de proceduur en algemeene beschouwingen over de vormen en het karakter van het procesrecht, onderzoekt schrijver de verschillende bronnen van dit recht en geeft ons dan een zeer uitvoerige, methodisch aangelegde bibliographie over al wat met dit recht verband houdt. Dan krijgen we, na een geschiedkundig overzicht van de rechterlijke organisatie, de algemeene beginselen die ten grondslag liggen aan onze rechterlijke macht en de principen die de burgerlijke rechtspraak beheerschen. Uitvoerig wordt daarna gehandeld over de samenstelling der gerechten in burgerlijke zaken en schrijver wijdt ook een kapittel aan de bijzondere jurisdicties voor de geschillen die onttrokken zijn aan de burgerlijke rechtbanken (het rekenhof, de Bestendige Deputatie, de militieraden, de betwiste zaken in belastingaangelegenheden, enz.)

De magistratuur komt dan aan de beurt met het grondig onderzoek van alle wettelijke bepalingen betreffende aanwerving, rang, voorrechten en verplichtingen, alsook de verschillende korpsen der helpers van het gerecht.

Na deze eerste afdeeling, gewijd aan de organisatie, vat schrijver in het tweede gedeelte van het boek de behandeling aan van de eigenlijke rechtsvorderingen en onderzoekt daarin achtereenvolgens: het recht om een vordering in te stellen, den vorm waarin zulks dient te geschieden, waarbij de vraagstukken der rechtsbekwaamheid, der machtiging van de publiek-rechterlijke lichamen en dergelijke behandeld worden, de incidenteele vorderingen, weder-eisch, vrijwaring, enz.

De zeer groote verdienste van het boek van Prof. Van Bauwel bestaat er in dat heel deze ingewikkelde stof, die meestal zoozeer van aard is de studenten af te schrikken, op bronklare wijze wordt uiteengezet, uiterst bevattelijk en eenvoudig. De stijl is volgehouden in een toon van rustige degelijkheid en deze hoedanigheid gepaard aan de zeer redelijke indeeling der stof maakt dit boek een ideaal leerboek van burgerlijke procesrecht voor onze hoogstudenten.

Het werk heeft echter nog heel wat meer dan pedagogische waarde. Er is een zeer uitgebreide wetenschappelijke kennis in verwerkt. De uitvoerige litteratuur die aangehaald wordt biedt de gelegenheid tot een zeer verregaande uitdieping van de stof en toont tevens welke uitgebreide kennissen Prof. Van Bauwel eigen zijn.

Wij zien met ongeduld de verschijning tegemoet van de aangekondigde volgende boekdeelen, in de overtuiging dat het werk in zijn geheel een blijvend monument zal zijn van Vlaamsche rechtswetenschap.

R. Victor.

INGEZONDEN BIJDRAGEN

HET VRAAGSTUK DER PLEITBEZORGERS

Het spijt ons ten zeerste dat de steller van een hoofdartikel over dit problema, uitgaat van een schrijver door een Antwerpsch confrater in de «Jeune Barreau», te Antwerpen, ingezonden. Dit levenslustig vriendenblad had aartsvader pleitbezorger even gekitteld, waarop deze zijn oude nagels op het jeuksel zette en zich weer eens jong gevoelde; Meer niet; geen broederbloed... geen recht van antwoord...

* * *

Op een paar bittere «objectiviteiten» na, zouden wij het artikel van Meester Victor onderschrijven, om in de mate onzer macht bij te dragen tot een betere rechtsbedeeling.

Vooreerst ligt er wel een zekere bitterheid voor ons in de opvatting van Meester Victor, dat alle dingen van den geest aan het korps der pleitbezorgers vreemd zijn, en zijzelf het waarom van het werk dat zij sinds een menschenleven doen, niet kennen en aan de balie overlaten.

Is het de aanmatiging der balie? of de bescheidenheid der pleitbezorgers? of het bewustzijn van deze laatsten pro domo, tegen een nietigheid der rechtspleging te pleiten?... die maken dat alle moeilijkheden in de rechtspleging ter zitting door de balie opgelost worden? of is het hun geest van saamhorigheid? Zeker is het dat elke pleitbezorger bijna dagelijks in de stilte zijner studie moeilijkheden van rechtspleging opzoekt en oplost; dat hij ook wel in zijn budget iets voorziet voor rechtskundige publicaties — het Rechtskundig Weekblad inkluis — en zijn weinige vrije uren niet in ledigheid doorbrengt; dat het gedurig contact houden met den juristenstroom, de niet gediplomeerde pleitbezorgers tot juristen maakt door inductie; dat sommige kamerprocedures ondenkbaar zijn zonder grondige rechtskennis... enz.

Maar kom, laten we niet spreken over wat ons scheiden kan evenmin als over de laatste oorzaken en diepste gronden van de intensivering der beweging tot afschaffing.

Naar onze bescheiden meening, wordt het vraagstuk door Meester Victor niet volledig gesteld; hij spreekt bijna uitsluitend over de taak van den pleitbezorger ter zitting: de vertegenwoordiging; terloops slechts raakt hij de kamerproceduur, en in het geheel niet het codex van burgerlijke rechtspleging.

Wij willen oprecht zijn Meester Victor, en U zeggen dat de meening van vele pleitbezorgers de uwe zeer nabij komt voor wat de vertegenwoordiging ter zitting aangaat. Wij willen ons voorrecht, mits compensatie afstaan, maar meenen ons woordje mee te mogen spreken voor het opzoeken van onze opvolgers, in het belang van het algemeen welzijn.

M. V. bezweert ons, bij de kontraktueele vrijheid, de vertegenwoordiging der partijen op de balie over te dragen: de rechtvrager kiest zijn mandataris, de rechtsbedeeler moet die aanvaarden.

Onze crisiswetgeving, die de vrijheid van overeenkomst besnoeit of hare gevolgen kanaliseert, zal dit

vast ook in dit geval doen zoo het algemeen welzijn het vraagt.

De rechtsonderhoorige die in deze de vrijheid van overeenkomst opeischt, vraagt meteen de vrijheid om niet te kontrakteren en dus zich zelf te vertegenwoordigen.

Moet de wet die vrijheid aan banden leggen, en welke banden? Moeten wij de waardigheid der terechtzittingen prijsgeven, of het monopolie der vertegenwoordiging op de balie overdragen? de passielooze pleitbezorgers uitroeien, of door anderen vervangen?

De nieuwste wetten en besluitwetten voorzien de persoonlijke verschijning der partijen voor de rechtbank van eersten aanleg of de verschijning door volmacht. Vraag nu aan den magistraat, die deze zaken afhandelen moet, of de aanwezigheid der partijen niet remmend werkt, zelfs wanneer zij bijgestaan worden door een advocaat; vraag aan een pleitend advocaat of hij, in de warmste van het vuur dat achter hem staat, zijn eerlijke rol van eerste rechter der zaak steeds op het oog heeft; vraag aan luisterende pleiters of de aanwezigheid der partijen het snelle afhandelen der zaken bevordert.

Voeg daarbij dat de personen die zich zelf willen vertegenwoordigen en verdedigen, meestal onvermogens, onbekwamen, bestweters of gevaarlijken zijn en dat het zoo gevreesde zaakwaarnemerswereldje achter de schermen zijn woord meesprekt: Een particulier mag niet pleiten en komt met een zoogenaamde pleitnota in zijn zak op de zitting, dit stuk wordt met het bundel, dat nooit megedeeld werd, op het bureel der rechtbank neergelegd; de wederpartij legt geen bundel neer, in de meening dat de rechter haar op haar hevig woord gelooft en onmiddellijk vonnis velt, de griffier kan niet verplicht worden haar op te zoeken of te schrijven en de rechter moet binnen de maand zijn vonnis vellen (b.v. K. B. 31 October 1934). Deze of dergelijke gevallen moeten zich voordoen.

De persoonlijke verschijning der partijen faalt dus: en als oplossing van de crisis in de juristenwereld (zie aanhef van het artikel van M. V.)

en als vrijwaring van de waardigheid der zittingen, de snelheid en de juistheid der rechtsbedeeling.

En de rechtbank van Koophandel dan? en de werkrechtsheden? en de vrederechten?

De twee eerste rechtscolleges zijn geen beroepsmagistraten en hunne beslissingen komen in hooger gebied voor de collegas onzer juristen, rechters aan de rechtbank van eersten aanleg. Van den kant der rechtsbedeelers gezien gaat de vergelijking ietwat mank.

De vrederechter boet veel van zijn vaderlijk karakter in bij de nieuwe bevoegdheid; het getal en het belang der zaken laat ook daar voorzien, dat de persoonlijke verschijning of de verschijning door een der welke aanvaande volmachtdrager, geen voldoening meer geven zal.

Dat anderszids de aard der vorderingen voor de rechtbank van koophandel niet te vergelijken is met die der burgerlijke rechtbank hoeft geen betoog.

Een derde der inleidingen voor de burgerlijke rechtbanken hebben betrekking op den status personae of familie.

Afgezien van alle hogere beschouwingen zouden onze terechtzittingen wel aan waardigheid winnen, bij de afschaffing der persoonlijke verschijning in

echtscheidingen; en waar de wet die persoonlijke verschijning onontbeerlijk acht, geschiedt ze doorgaans in raadkamer, wat zoowel in het belang der rechtvragers als van de waardigheid der openbare zitting bedoeld is.

Voor de rechtbank van Koophandel worden meer betwistingen behandeld die het leven onzer ondernemingen aangaan, en een handelaar is uitteraard beter bestand tegen elke botsing.

Voor de strafrechtbank zijn er twee factoren die remmend inwerken: in vele gevallen het schuld bewustzijn, in andere de machteloosheid tegenover het openbaar ministerie, en toch blijken de vele voorzorgen voor het handhaven der orde er niet overbodig te zijn.

Geen vergelijking mogelijk met de burgerlijke rechtbanken waar een persoon tegenover een zelfde persoon staat.

Absolute vrijheid, die in crisisperiode fataal de persoonlijke verschijning meebrengt, is dus uit den boeze.

Absolute vrijheid sluit eveneens elk monopolie van vertegenwoordiging uit. Ik meen ook niet dat de bedoeling van M. V. hierin ligt, het monopolie der vertegenwoordiging aan de balie op te dragen; dat ware immers de moeilijkheid verplaatsen en verengeren; dat ware de historie hernieuwen van de verdwijning der getarifieerde pleitbezorgers bij de Fransche omwenteling. Dit willen ligt niet in de lijn van hem die het ernstig meent met het belang der rechtsonderhoorigen.

Stellen we dus voorop:

Dat algeheele vrijheid uit den boeze is, dat elk monopolie dient geweerd,

dat verplichte vertegenwoordiging noodzakelijk is en dat geen dubbele vertegenwoordiging kan worden opgelegd, en laten we heel bedeesd een stootje wagen om de zoo noodzakelijke hervorming aan het rollen te brengen.

Waarom niet den rechtvrager een breede keuze laten alleen beperkt door waarborgen van waardigheid en bekwaamheid; de balie, per definitie, biedt deze waarborgen en zal dus het recht van vertegenwoordiging hebben; buiten haar echter zou aan leiders van het gemeenschapsleven het voorrecht moeten worden verleend ook in rechte de belangen hunner onderhoorigen te vertegenwoordigen, dit zou meestal belangloos geschieden; en beter dan wie ook zouden deze leiders de wenschelijkheid van het bijroepen der balie kunnen beoordeelen, want niet in elk geval is de tusschenkomst der balie nuttig.

Dit is spijtig maar een toekomstbeeld. Kan er toch intusschen geen aanduiding gevonden worden in het artikel 66 van de grondwet, in de geest van het gemeenschapsleven gemoderniseerd, of in de samenstelling der jurylijsten.

Ons monopolie van vertegenwoordiging heeft nooit tot misbruiken of ergerlijke toestanden aanleiding gegeven, wij wenschen onze opvolgers bij hun heengaan dezelfde gewettigde fierheid.

Buiten de vertegenwoordiging is er echter de procedure; Gesteld mog — wat te betwisten is — dat elke advocaat materieel in staat zou zijn er een gespecialiseerd personeel op na te houden om de vele ingewikkelde vormen van het codex van b. r. te bewerken, is die oplossing niet denkbaar zonder het gewraakte monopolie van de balie.

Er is dus slechts eene oplossing: verdwijning van

alle rechtsvormen. Normaal kan dit enkel mits vele botsingen van socialen en wijsgeerigen aard. En of een volmachtregering dat aandurven zal is af te wachten.

Het besluit van M. V. is in zijn groote lijnen bij te treden. Trouwens:

Er zijn in Antwerpen alleen bij de 400 advocaten.

Er zijn in België 236 pleitbezorgers, waarvan 151 doctors in de rechten. De strijd is voor ons dus hopeloos; maar wij willen eerlijk sterven en niet stilaan gewurgd worden; elke karavaan volmachtwetten be- teekend voor ons een vermindering van bevoegdheid.

Het K. B. van 13 Januari op de bevoegdheid der vrederechters doet echter de maat vol en maakt voor velen onder ons de toestand onhoudbaar: per zaak heeft de pleitbezorger, gemiddeld als algemeene onkosten (bedienden, bureelverwarming, verlichting, enz.), eene som van 126 frank uit te geven. Een derde der zaken worden ons nu ontnomen, een ander derde wordt nooit betaald, het blijvende derde zal dus 378 frank per zaak algemeene onkosten vergen.

Om niemand aanstoot te geven, druk ik mijn gevoelens in gecontroleerde cijfers uit.

Compensatie zal broodnoodig zijn, zelfs van af het invoege treden der nieuwe regeling. Maar welke?

Vooreerst gaat het niet op oude en jonge pleitbezorgers op dezelfde lijn te stellen; een zestigjarig mensch brutaalweg uit zijn werkkring rukken en in een onbekend land b.v. een strafrechtbank — een griffie van een vredegericht, of hem ondergeschikt maken aan een hoofdgriffier — is hem dooden.

Waarom kan die compensatie niet den vorm van een geldelijke vergoeding hebben. Het nieuwste K. B. op de bevoegdheid vergt zware offers van de pleitbezorgers; anderzijds laat de staat zich ditmaal ook een geldelijk offer welgevalven (uitgiftrechten en boeking der dagvaardingen) in het belang der rechtsonderhoorigen, zonder eenige tegen prestatie van deze laatste.

Het gaat evenmin op een onderscheid te maken tusschen de gediplomeerde avoués en de anderen die een zeker aantal dienstjaren hebben, voor de voorgestelde benoeming van magistraat of griffier. En, in de veronderstelling — quod non — dat er bij deze laatste minder geschiktheid was, waarom zouden niet de plaatsen van politierechter, kinderrechtter en zelfs onderzoeksrechtter door gewezen pleitbezorgers kunnen bezet worden.

M. V. zou trouwens die pleitbezorgers die hij ongeschikt acht voor de magistratuur, laten pleiten voor alle juridicties; wat geen compliment is voor de balie.

Kort: ik meen dat elke pleitbezorger op volgende voorstel zijn akkoord geven kan.

Twee mogelijkheden:

I. Het ambt wordt geheel afgeschaft

a) De gewezen pleitbezorgers, die meer dan dertig jaren praktijk hebben, mogen kiezen: ofwel een benoeming in de magistratuur; ofwel een jaarlijksche vergoeding die de tien eerstvolgende jaren zal berekend worden op het gemiddelde netto belastbaar inkomen der drie laatste jaren; en verder uitgekeerd tot aan den dood bij middel van jaarlijksche afhoudingen van 20 0/0 op de betaling der tienjarige rente. Bij het afsterven zou niets verschuldigd zijn.

Zoodoende zal de staat voor een vaste verplichting staan die op voorhand te begrooten is; het belastbaar inkomen van een pleitbezorger met meer dan

dertig jaren dienst zou b.v. 50.000 frank zijn; 40.000 frank zouden hem jaarlijks uitgekeerd worden; de afhouding van 10.000 fr. zou na tien jaren een kapitaal vormen dat vast het einde zijner dagen wel voeden zal.

b) De pleitbezorger met meer dan vijf jaren praktijk en de pleitbezorgers, doctors in de rechten, zullen de keuze hebben: een voorrang tot elke benoeming in de magistratuur in verhouding met hun offer, of de inhijving bij de balie; dienstjaren komen in aanmerking voor de weddeverhoogingen en pensioenen;

c) De pleitbezorgers met minder dan vijf jaren dienst, die geen doctor in de rechten zijn, zullen de keuze hebben, de voorrang tot elke benoeming van griffier in verhouding met hun offer, of zooniet in de balie ingelijfd worden.

Al de pleitbezorgers zullen onmiddellijk moeten stelling nemen voor een der mogelijkheden. Degene die een der welke benoeming vragen, zullen een wachtgeld genieten tot den dag hunner in dienst treding, berekend op de 3/4 van het belastbaar inkomen over het laatste dienstjaar. Elke pleitbezorger die tijdens zijn wachttijd zich als advocaat een persoonlijk kabinet vormt, waarvan het belastbaar inkomen gelijk staat met zijn wachtgeld, verliest daardoor elke voorrang op een benoeming in magistratuur of griffie.

II. Het ambt wordt gedeeltelijk afgeschaft:

Met dien verstande dat de vertegenwoordiging ter zitting ontnomen wordt:

Geen nieuwe benoemingen mogen gedaan worden; Het bestaande getal moet op de helft teruggebracht worden. Het bestaande getal bedoelt niet het wettelijk maar wel het werkelijk bestaande getal;

Die uitdunning der rangen zou automatisch gebeuren door benoemingen en op pensioenstelling zooals hiervoor voorzien;

Indien na een jaar de rangen niet tot op de helft gedund zijn, zouden de pleitbezorgers met meer dan twintig jaren dienst verplicht worden ontslag te nemen aan de voorwaarden onder I. a) voorzien voor de pleitbezorgers met meer dan dertig jaar praktijk.

De oudste zal het eerst moeten vertrekken. Hij kan nochtans zijn beurt uitwisselen met een jonger pleitbezorger die daardoor zelf alle recht op vergoeding of voorrang tot benoeming verliest.

Die lange doodstrijd van het korps der pleitbezorgers zou een ernstige herziening van het wetboek van burgerlijk procesrecht mogelijk maken. En in het uur onzer dood zou het aanschijn der aarde totaal vernieuwd zijn.

Pleitbez. Dr. J. D. W.

* * *

Nadat bovenstaand artikel reeds gezet was, ontvangen wij nog een nieuwe bijdrage, die wij, volledigheidshalve, liefst tegelijkertijd met bovenstaande doen verschijnen.

* * *

NOG HET VRAAGSTUK DER PLEITBEZORGERS

Het vraagstuk van nut, noodzakelijkheid, of wenschelijkheid van ons ambt onaangeroerd gelaten, heeft de pleitbezorger er belang bij zijn bestaan door dik en dun te verdedigen?

eventueel voor hooger beroep vatbaar vonnis uit te lokken, onverkort blijft.

Bij verwijzing naar de artikelen 51 en 52 (koninklijk besluit, n° 65, van 13 Januari 1935), regelt § 4 van het nieuw artikel 56 de wijze van beteekening van de vonnissen door den griffier, den termijn van verzet tegen de verstrekkingen en de uitsluiting van dat rechtsmiddel voor al de vonnissen die niet definitief zijn.

De redenen, die deze artikelen 51 en 52 wettigen, zijn toepasselijk op de door het ontwerp voorziene rechtspleging.

Op grond van den spoedeischenden aard van de zaken waarvoor het ontwerp geldt, wordt, door artikel 57, de normale termijn van hooger beroep van veertig dagen tegen de vonnissen van den vrederechter verminderd in een mate die redelijk voorkomt.

Luidens artikel 17 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn de vonnissen van den vrederechter in alle zaken van rechtswege uitvoerbaar niettegenstaande hooger beroep tot een bedrag van 2,000 frank; boven dat bedrag, kan de rechter, volgens die bepaling, de voorlopige tenuitvoerlegging bevelen met de verplichting echter borgstelling te gelasten.

Integendeel, luidens artikel 135 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, wanneer het een vonnis van de rechtbank van eersten aanleg geldt, wordt de voorlopige tenuitvoerlegging zelfs van ambtswege bevolen indien er een authentieke titel, een erkende belofte of een vorige, definitieve veroordeeling bestaat, en in al de andere gevallen, kan zij bevolen worden met of zonder borgstelling.

De uitbreiding van bevoegdheid, ten behoeve van de vrederechters door verschillende onlangs ingevoerde wetsbepalingen, onder meer door het koninklijk besluit n° 63 van 13 Januari 1935 voorzien, wettigt klaarblijkelijk de gelijkstelling van hun vonnissen met die van de rechtbanken van eersten aanleg. Dat is het doel van artikel 2 van het ontwerp.

KONINKLIJK BESLUIT 6 FEBRUARI 1935

Leopold III, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gelet op artikel 1 der wet van 31 Juli 1934, waarbij aan den Koning bepaalde machten worden verleend met het oog op het economisch en financieel herstel en de vermindering van de openbare lasten;

Gelet op de artikelen 1 en 3 der wet van 7 December 1934 tot verlenging en aanvulling van de bepalingen van bedoelde wet van 31 Juli 1934;

Op de voordracht van Onze Ministers, die er in den Raad over beraadslaagd hebben,

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Artikel 1. De volgende bepalingen worden, als titel XI, aan boek I van deel I van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering toegevoegd:

TITEL XI. — Rechtspleging voor het vrederecht inzake uitkeering tot onderhoud.

Art. 55, § 1. De vorderingen tot toekenning, verhooging, vermindering of intrekking van de uitkeering tot onderhoud kunnen verleend worden door middel van een mondeling of schriftelijk verzoek, gericht tot den rechter door den verzoeker in persoon of door zijn gevolmachtigde, onverminderd zijn recht om zich naar de bepalingen van titels I en X van dit Boek te gedragen.

§ 2. Een ter griffie uitgehangen bericht vermeldt dag en uur waarop de rechter, ten minste éénmaal per week, de verzoeken, die krachtens voorgaande alinea tot hem worden gericht, in ontvangst neemt.

Art. 56, § 1. De rechter tot wien zulk verzoek wordt gericht, belegt, tenzij het blijkbaar ongegrond zou zijn, in aanwezigheid van den verzoeker, een aanstaande terechtzitting, vóór dewelke de verweerder, mits de verzoeker de

frankeerkosten gestort heeft, opgeroepen wordt door middel van een kennisgeving gedaan door den griffier, waarin naam, voornamen, beroep en woonplaats of verblijfplaats van den verzoeker, het doel en het bedrag van de vordering zijn vermeld.

§ 2. De griffier verzendt die kennisgeving bij een ter post aangeteekend schrijven, zich daarbij gedragende naar de bepaling van de eerste alinea van § 2 van artikel 49; de overige bepalingen van die paragraaf zijn ook op die verzending van toepassing.

§ 3. Tusschen den dag van de neerlegging ter post van de kennisgeving en den dag van de terechtzitting moeten ten minste vijf dagen verlopen.

§ 4. De artikelen 51, 52 en 53 zijn van toepassing op de vonnissen.

Art. 57. De bij artikel 16 voorziene termijn wordt op vijftien dagen teruggebracht; hij kan, op grond van den afstand, niet worden verlengd.

Art. 58. Al de proceduurstukken, met inbegrip van de vonnissen en de uitgften er van, zijn vrij van de registratie, zegel- en griffierechten, met uitzondering van het uitgifterecht.

Art. 2. Artikel 17 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, gewijzigd bij de wet van 15 December 1928, en artikel 9 van het koninklijk besluit n° 63, van 13 Januari 1935, werden door de volgende bepaling vervangen:

« Artikel 135 van dit Wetboek is van toepassing op de vonnissen der vrederechters. »

Art. 3. Dit besluit treedt in werking den 1er Februari 1935. Gegeven te Brussel, den 6^{en} Februari 1935.

Koninklijk besluit van 13 Januari 1935, houdende beperking en reglementeering van den verkoop met premie.

Voordracht aan den Koning

Sire,

De regeering rekent het tot haar plicht er Uwe Majesteit om te verzoeken gebruik te maken van de machten haar toegekend door de wet d.d. 31 Juli 1934, verlengd en aangevuld door deze d.d. 7 December van hetzelfde jaar, voor het beperken en reglementeeren van den verkoop met premien.

Sedert ettelijke maanden reeds wordt door de meest gezaghebbende economisten gewezen op het ernstig gevaar dat voor 's lands gezonde economie met zich brengt een verkoopsysteem dat voor het publiek en zelfs voor de tusschenhandelaars den waren prijs der koopwaren bewimpelt en den Belgischen verbruiker brengt tot de massieve opslorping van dikwijls nuttelooze koopwaren of van producten waarvan hij in normale omstandigheden de hoedanigheid afwijzend zou bejegenen.

Bij deze waarschuwingen zijn zich, in deze laatste tijden met specialen aandrang, komen toevoegen de protesten van talrijke handelaars en de klachten van een groot aantal verbruikers.

Het is duidelijk dat een ongezonde organisatie van den handel geschikt is om te hooge prijzen op te houden en de normale voorwaarden van mededinging te verstoren.

De regeering acht het noodig het stelsel van verkoop met premien grondig uit te rooien om nog alleen te laten voortbestaan de premie welke gelijkstaat, in werkelijkheid, met een terugbetaling.

Het leek wenschelijk (cft. art. 1, § III, litt. a) niet te raken aan het verkoopsysteem dat met zich brengt de toevoeging, kosteloos, van een voorwerp van zoodra de aankoop een bepaald aantal voorwerpen van hetzelfde soort omvat (systeem van 13 voor 12, bij voorbeeld). Inderdaad, dergelijk systeem verbergt voor den aankoper den waren

Het zal begrijpelijk voorkomen dat een pleitbezorger, die over de afschaffing spreekt of schrijft, noodzakelijk aan zijn materieel belang denkt.

De strijd tegen ons is, wel is waar, zoo oud als de oudste onder ons, doch nooit is hij zoo vernielend de wetgeving binnen gedrongen als nu:

Niet tevreden met onze verdrijving uit de vele bijzondere volmachtwetten, komt men ons thans in ons heiligdom zelf — het *codex* van burgerlijke rechtspleging — aanvallen. En toch zijn er velen onder ons die de stelling zelfs niet bedreigd achten.

Bij het artikel 14 van het K. B., van 13 Januari 1935, betreffende de uitbreiding der bevoegdheid van de vrederechters, wordt door den verslaggever aan den koning dezelfde argumentatie voor de afschaffing gegeven als die door Meester Victor voorgebracht.

In het zelfde verslag aan den koning wordt gezegd dat de regeering zich heeft laten leiden door het merkwaardig verslag van den heer Van Dievoet, dat zijn volledige betoogkracht behoudt. Welnu de heer Van Dievoet is een knap jurist, die op het stuk van praktische uitwerking der proceduur naam maakt en die in de volmachtperiode hard gewerkt heeft en het nog doet.

Ik meen uit zijn cursus aan de Universiteit een zekere minachting te hebben meegekregen voor de instelling der pleitbezorgers — sindsdien in bewondering omgekeerd — zoodat ons tijdens de volmachtperiode nog heel wat overkomen kan.

Zeker... we hebben nog vrienden en beschermers aan de balie; maar vindt die vriendschap zelf niet haar oorsprong in een zekere lofwaardige gemakzucht: het is zoo prettig in een drukke advocatenpraktijk al het materieel werk voorgeschoteld te vinden; doch zullen die vrienden, ter verdediging van hun gemak, hun gemoedsrust en hun saamhoorigheid prijsgeven?

De stelling is, naar mijn bescheiden meening, sterk bedreigd en er is reeds een zware bres ingeschoten.

Hebben we, met het oog op de nieuwe proceduurregeling, ons zakencijfer al eens nagezien?

Voor de rechtbank van eersten aanleg te Antwerpen, hebben we met die bedoeling de 2961 opvolgende inleidingen onderzocht, van 1 Januari tot 31 December 1933.

Daarvan konden 2593 zaken met juistheid gekwalificeerd worden; de 363 overige zijn meestal herinschrijvingen, in zake roepingen, enz., of, in het algemene, onvoldoend aangegeven om te worden gerangschikt.

Van de 2593 zaken zijn er te Antwerpen:

Huurgeschillen	123
(Beroepen (gewone en werkongevallen)	181
Vorder. tot uitkeering, vermindering of afschaffing levensonderhoud:	111

Deze drie categorieën worden ons ontnomen of 715 zaken, hetzij 27,60 per honderd. Voeg daarbij de kortgedingen en de vele kleine betwistingen tusschen de 2500 en de 5000. Zoodat, op zijn zachtst gezegd, heel zeker een derde onzer zaken ons afgenomen wordt, en zonder compensatie!

En dan nog spreken van een tarief dat «billijk» moet «verminderd» worden is al te sterk.

15 Februari 1935 is een datum in het leven van ons eeuwenoude korps. Tot heden hadden we het met hard werken, betrekkelijk goed, eerlang wordt de toestand onhoudbaar.

Zouden we ons dan niet in het onvermijdelijke schikken en de discussie op het terrein der compensatie verleggen.

J. D. W.

WETGEVING

Koninklijk besluit van 6 Februari 1935, waarbij een vereenvoudigde rechtspleging in zake de uitkeeringen tot onderhoud, die tot de bevoegdheid van den vrederechter behooren, wordt ingevoerd, en waarbij artikel 17 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering door een nieuwe bepaling wordt vervangen.

Verslag aan den Koning

Sire,

Het is van maatschappelijk belang en tevens een daad van menschelevendheid, het instellen en het berechten van de vorderingen tot onderhoud zooveel mogelijk te **vergemakkelijken**, wanneer de vrederechter bevoegd is om er kennis van te nemen, d. w. z. wanneer het bedrag van den **eisch ten aanzien van elken onderhoudsplichtige de som van 5,000 frank niet overschrijdt**.

Thans moet een behoeftige, die een vordering tot uitkeering tot onderhoud instelt, de tegenpartij doen dagvaarden, en als het vonnis gewezen is, de uitgifte lichten en ze doen beteekenen, vervolgens tot de tenuitvoerlegging doen overgaan; bovendien moet hij, als hij de verplichting wil ontkomen betrekkelijk hoge kosten voor te schieten, vooraf de kosteloze rechtspleging aanvragen.

Volgens de regeling voorzien in het aan Uwe Majesteit ter goedkeuring voorgelegde ontwerp, heeft de eischer voortaan nog enkel zijn vordering te doen kennen en voor de proceduur tot tenuitvoerlegging te zorgen. Mits twee verschijningen voor den rechter, bekomt de behoeftige zijn executoralen titel zonder andere kosten te zijnen laste dan het port van twee aangeteekende brieven voor elken in de zaak betrokken verweerder, en het voorschot van het uitgifterecht dat op 5 frank blijkt te moeten worden teruggebracht. Het staat hem overigens vrij, krachtens artikel 2 der wet van 29 Juni 1929 betreffende den gerechtelijken bijstand, die kosten te vermijden.

Het ontwerp, ofschoon beperkt bij de rechtspleging tot aan het vonnis, brengt nochtans een zeer merklijke verbetering mede, ten goede van de rechtzoekenden wier bescherming wordt beoogd.

Verdere toelichting van de bepalingen van dit ontwerp schijnt wel niet zeer noodig.

Het nieuw artikel 5 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering laat dengene die een tot de bevoegdheid van den vrederechter behorende vordering tot toekenning, verhooging, vermindering of intrekking van een uitkeering tot onderhoud wil instellen, uitdrukkelijk de **keus tusschen de gewone rechtspleging** (Boek I, titel I) en de nieuwe rechtspleging. Er bestaat geen enkele reden om hem laatstbedoelde rechtspleging op te dringen wanneer hij de andere verkiest.

Artikel 56 verleent den rechter de bevoegdheid om het verzoek af te wijzen, indien het hem klaarblijkelijk ongegrond voorkomt. Is dit zoo, dan heeft de eischer er belang bij tegengehouden te worden bij den aanvang van een proces dat bij voorbaat verloren is. Tegen een dergelijk oordeel van den magistraat staat hij trouwens niet ongewapend, aangezien, zooals werd gezegd, zijn recht om de zaak bij dagvaarding voor den rechter te brengen en een

prijs van zijn aankoop niet en leidt hem niet tot het aanvaarden van een voorwerp dat hij niet noodig heeft.

Er diende ook gewaakt over de solvabiliteit van hen die tegenover hunne koopers werkelijke verbintenissen aangaan door het uitgeven van zegels, coupons of penningteekens die recht geven op premieën. De regeering is voornemens aan dien plicht niet tekort te komen en zal, binnen afzienbaren tijd, aan Uwe Majesteit, de noodige besluitontwerpen voorleggen om een controolstelsel in te richten.

De regeering acht het noodig een tamelijk lange overgangperiode te voorzien, daar de handel in premievoorwerpen en in zegels, coupons en penningteekens op dit oogenblik aanzienlijke kapitalen vasthoudt. De huidige toestand dient geleidelijk te worden geliquideerd.

Daar de verkoop met premieën hoofdzakelijk een wapen tot mededinging is, heeft de regeering nuttig geacht een speciaal aangepast systeem van bekendmaking te voorzien voor de beteugeling.

KONINKLIJK BESLUIT 13 JANUARI 1935

Leopold III, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gelet op de wet d.d. 31 Juli 1934, verleend en aangevuld bij deze d.d. 7 December van datzelfde jaar, waarbij aan den Koning bepaalde machten worden toegekend met het oog op het economisch en financieel herstel en de vermindering der openbare lasten;

Gelet, inzonderheid, op de nummers III, litt. d, en V, van artikel 1 van bedoelde wet;

Op de voordracht van Onzen Ministerraad,

Wij hebben besloten en Wij besluiten:

Artikel 1. § 1. Het is verboden hetzij aan de voortverkoopers in 't groot of in 't klein, hetzij aan het publiek een premie aan te bieden verbonden aan het verkopen van een voorwerp of aan het verstrekken van een dienst.

§ II. Worden als premieën beschouwd de voorwerpen die worden afgeleverd en de diensten die worden verstrekt, hetzij kosteloos, hetzij mits een lichte vergoeding, hetzij mits een prijs die versmolten is met dien van het hoofdvoorwerp of van den hoofddienst.

§ III. Worden niet als premieën beschouwd:

a) De kosteloos gegeven voorwerpen en de kosteloos verstrekte diensten, die gelijkaardig zijn aan één der hoofdvoorwerpen of hoofddiensten;

b) De inlichtingen die betrekking hebben op het gebruik van het verkochte voorwerp of den verstrekten dienst;

c) De toebehoorten die normaal bij den aankoop met het hoofdvoorwerp gepaard gaan of met den hoofddienst bij het verstrekken van een dienst.

Art. 2. Bij afwijking van §§ I en II van artikel 1, is het toegelaten aan het publiek de gelegenheid te verschaffen tot het verwerven van premieën voorgesteld door zegels, coupons of penningteekens, maar onder deze dubbele voorwaarde:

1° Dat op de zegel, het verzamelboekje voor zegels, de coupon of het penningteeken de vertegenwoordigde waarde in speciën vermeld zij;

2° Dat de koper de keus hebbe ofwel de premie te verwerven ofwel in speciën te ontvangen het bedrag van de zegels, coupons of penningteekens dat met deze premie overeenkomt.

Art. 3. De Koning kan het voorrecht der afwijking voorzien bij artikel 2 ontnemen:

1° Aan den verkoop van de koopwaren van allereerste noodzakelijkheid door Hem bepaald;

2° Aan den verkoop der koopwaren voor dewelke de afschaffing gerechtvaardigd is door het belang van de betrokken nijverheid.

Art. 4. De Koning kan den handel in de zegels, coupons of penningteekens, voorzien bij artikel 2, reglementeeren, inzonderheid, dezen handel afhankelijk stellen van het voorleggen van solvabiliteitswaarborgen door hen die hem

uitoefenen en controlemaatregelen uitvaardigen nopens de regelmatigheid der verrichtingen.

Art. 5. Elke inbreuk op de beschikkingen van §§ I en II van artikel 1, op de beschikkingen van artikel 2 en op deze van de koninklijke besluiten getroffen in uitvoering van de artikelen 3 en 4 wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maand en met een geldboete van 20 tot 1,000 frank of slechts met eene van deze beide straffen.

De rechter kan het aanplakken van het vonnis bevelen in de plaatsen en gedurende den termijn die hij bepaalt en op de kosten van den overtreder.

De rechter kan, bovendien, het bekendmaken van het vonnis op de kosten van den overtreder bevelen, in zijn geheel of bij uittreksel, volgens de wijze en gedurende den termijn die hij bepaalt.

Al de beschikkingen van boek I van het Strafwetboek, met inbegrip van hoofdstuk VII en van artikel 85 zijn toepasselijk op deze misdrijven.

Artikel 9 van de wet d.d. 31 Mei 1886 is niet toepasselijk op het aanplakken en het bekendmaken van het vonnis.

Art. 6. Dit besluit zal van kracht worden op de hierna aangeduide wijze:

1° De verkoop met niet door zegels, coupons of penningteekens voorgestelde premieën vanaf 1 April 1935; evenwel voor de koopwaren van allereerste noodzakelijkheid waarvan sprake bij artikel 3 van dit besluit, kan bedoelde verkoop door den Koning verboden worden vanaf 1 Februari van hetzelfde jaar;

2° De verkoop met door zegels, coupons of penningteekens voorgestelde premieën is onderworpen aan de reglementeering voorzien bij artikel 2 van dit besluit vanaf 1 Juli 1935, behoudens wat voorzien is bij 3° van dit artikel;

3° De verkoop met door zegels, coupons of penningteekens voorgestelde premieën, van de koopwaren van allereerste noodzakelijkheid bedoeld door artikel 3, kan door den Koning verboden worden vanaf 1 Februari 1935.

Art. 7. Onze Minister van Landbouw en Middenstand en Onze Minister van Economische Zaken zijn belast, elk wat hem betreft, met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, den 13^e Januari 1935.

Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden en Vlaamsche Conferentie van Antwerpen.

HERDENKING VAN DEN HONDERDSTEN VERJAAR-DAG DER GEBORTE VAN ED. COREMANS

De bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden en de Vlaamsche Conferentie der Balie van Antwerpen herdachten Zaterdag, 16 Februari 1935, te 4 uur, in de assisenzaal van het Gerechtshof van Antwerpen, den honderdsten verjaardag van de geboorte van Coremans.

In de assisenzaal van het Gerechtshof was een talrijk publiek aanwezig waaronder verschillende magistraten en advocaten.

Aan het bureel hadden plaats genomen: de heer Lebon, voorzitter van den Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden; de heer Stafhouder Leclef; de heeren Stockmans, Jacob en Wildiers, bestuursleden der Vlaamsche Conferentie; de heer Langerock, raadsheer bij het hof van beroep te Gent; de heer De Coster, rechter te Brussel; bovendien nog verschillende personaliteiten, onder meer: de heeren Van Cauwelaert, Delwaide, De Weerdt en Marck.

De vergadering werd voorgezeten door den heer Hector Lebon. Het was dan ook de heer Lebon die de voordracht, door Mter Wildiers over Coremans gehouden, inleidde.

Het is het gunstig oogenblik om Coremans te herdenken, zoo zegde de heer Lebon. Al het onstuimige in het politieke leven van Coremans, zijn levensblijheid, zijn

optimisme, zijn eerlijkheid, maakte van hem een gezocht man zelfs in de kringen waar men zijn politiek verwierp.

Coremans is steeds en altijd gebleven de zuivere Vlaming van zijn tijd; daarom kunnen alle Vlamingen, welke ook hun politieke opinie weze, Coremans eendrachtig herdenken.

Het is als Vlaming en voorvechter van de vervlaamsching van het Gerecht dat de Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden Coremans herdenkt en viert. Het is juist de tijd Coremans te herdenken nu wij weer staam te midden van den strijd voor de vervlaamsching van het Gerecht.

De heer Lebon stuurt dan een dankgroet aan de familieleden van Coremans, die deze herdenkingszitting bijwoonden, en gaf daarop het woord aan den heer Wildiers.

In dezen tijd, zegde spreker, waarin de veroveringsmentaliteit heeft plaats gemaakt voor het onvervreemdbaar recht van elk volk om zich vrij en onbelemmerd, naar zijn eigen nationaal karakter, zijn leven op te bouwen. Wij Vlamingen hebben nochtans geen gelijken tred kunnen houden met de hedendaagsche stroomingen.

Ons stambewustzijn heeft te veel geleden door lange eeuwen vreemde overheersching. De Vlaming is nog niet kunnen ontsnappen aan het gevoel van minderwaardigheid dat men hem diep heeft ingeprent. Nochtans hoe veel somberder was de toestand niet in de jaren 1860 toen Coremans, als een volksjongen uit het St-Andrieskwartier van Antwerpen, zich met hart en ziel in den strijd wierp voor zijn volk. Voor de rechtbanken had onze taal geen betekenis. Niet de berechtigde bezat de vrijheid der talen, doch alleen de rechters. Degene die aan deze wantoestanden op taalgebied iets trachtten te veranderen werden als orangist of slechte vaderlander geschilderd. Sommige advocaten eischten het recht op de Vlaamsche taal te mogen spreken, doch werden beschuldigd door een Procureur-Generaal van slechte vaderlanders en anti-koningsgezinden te zijn.

Het ging zelfs zoo ver dat deze advocaten met achtervolging werden bedreigd.

Coremans die tegen dit alles wilde ingaan en van af den eersten stap van zijn loopbaan niets ondervond dan tegenkanting en tegenwerking is nochtans op den ingeslagen weg consequent voortgegaan.

Spreker wijdt dan uit over de actie van Coremans in de politiek en aan de Balie.

Hij schetst ons de bedrijvigheid van Coremans in den provincieraad en in den gemeenteraad. Hij blijft langer stilstaan bij de werking in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Spreker herinnert aan de zwarte tijd toen Coucke en Goethals onschuldig veroordeeld werden, omdat de rechtbank die hen vonnisde evenmin als de «tolken» geen woord Vlaamsch verstond. Spreker herinnert dan ook aan het incident Schoep. Spreker schetst daarna de werking van Coremans bij de bespreking van de wet van 1883.

Gedurende meer dan 40 jaren, zoo eindigde spreker, heeft Coremans in de bres gestaan voor de Vlaamsche bevolking; de laksheid van zijn Vlaamsche collegas schrikte hem niet af. Niettegenstaande spot en beschimping bleef hij onversaagd voortstrijden.

Coremans heeft zijn gansche leven gevochten als een leeuw. Hij deed dit niet uit romantisme, noch uit taal-liefhebberij. Hij was rechtzinnig en openhartig; hij deed het omdat hij Vlaming was.

Coremans is heel zijn leven gebleven de man van de oppositie, omdat volgens hem een vlaamsch leider in de oppositie Vlaanderen dienen kon. Daar alleen is zijn plaats, zolang Vlaanderen niet als gelijkberechtigde aan de gemeenzame tafel aanzitten mag.

Zooals hij leefde is hij ook gestorven. De groote man die zijn gansche leven had gegeven aan de Vlaamsche rechten is gestorven eenzaam en verlaten.

Laat ons thans goedmaken wat eens verkorven werd.

Conscience heeft het Vlaamsche volk leeren lezen.

Benoit heeft ons het Vlaamsche lied veropenbaart.

Jan Van Rijswijck heeft aan onze voorvaderlijke voor-aantheid herinnerd.

Coremans heeft het vlaamsche bewustzijn in ons wakker geschud.

Na dit prachtig slot van de aandachtig aanhoorde rede van den heer Wildiers besloot de voorzitter de vergadering met enkele woorden van dank.

Een gezellig avondmaal waaraan vele Antwerpsche en verschillende confraters uit andere steden deelnamen, en waaraan de dochter van den heer Coremans mede aanzat, besloot de herdenking van den 100sten verjaardag van de geboorte van Coremans.

Zoo herdacht de bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden en der Vlaamsche Conferentie der Balie van Antwerpen Ed. Coremans, de voorvechter van de vervlaamsching van het Gerecht.

H. J.

VLAAMSCH E CONFERENCE VAN DE BALIE TE ANTWERPEN

STAGISTEN SOUPER EN WORSTENFEEST

De Vlaamsche Conferentie der Balie heeft dit jaar het stagisten souper en het worstenfeest samengevoegd.

Dit avondmaal zal plaats hebben op Woensdag, 27 Februari, ten 7,30 uur, in het «Hotel du Commerce», op de Statieplein.

De stagisten van het eerste jaar worden door hunne confraters uitgenodigd en gespijsd; de stagisten van het 2de en 3de jaar betalen fr. 20.—, de ingeschreven advocaten betalen fr. 30.—.

Het bestuur van de Vlaamsche Conferentie rekent op een talrijke opkomst.

Inschrijving bij de leden van het bestuur en bij den heer De Cuyper.

UITGAVEN VAN DE VLAAMSCH E RECHTSKUNDIGE BIBLIOTHEEK

uitgegeven door het "RECHTSKUNDIG WEEKBLAD"

Het brandende vraagstuk van den dag is de geweldige hervorming op staatkundig en wetgevend gebied, die zich voordoet in Italië en Duitschland. Over het algemeen zijn de juristen zeer slecht ingelicht aangaande den juiste toestand in deze landen.

In de Vlaamsche Rechtskundige Bibliotheek verschenen twee werken van allereerste gehalte, waarin nauwkeurig de meest recente hervormingen op wetgevend gebied worden uiteengezet. De auteurs Prof. Mr. VANDEPUTTE en Dr. Maria DE LANGHE hebben geruimen tijd respectievelijk in Duitschland en in Italië verbleven en daar op de meest grondige wijze de hedendaagsche toestanden op juridisch gebied bestudeerd.

Het is onontbeerlijk dat elk Vlaamsch jurist zich deze beide belangrijke werken zou aanschaffen.

Prof. Mr. Robert Vandeputte: De nieuwe Duitse Wetgeving. Fr. 18.-

Dr. Maria De Langhe: De Italiaansche «Stato Corporativo». Fr. 18.-

Uitgave "DE SIKKEL", Kruishofstraat, 223, ANTWERPEN.